یوهان ولفګانګ فون ګویټه

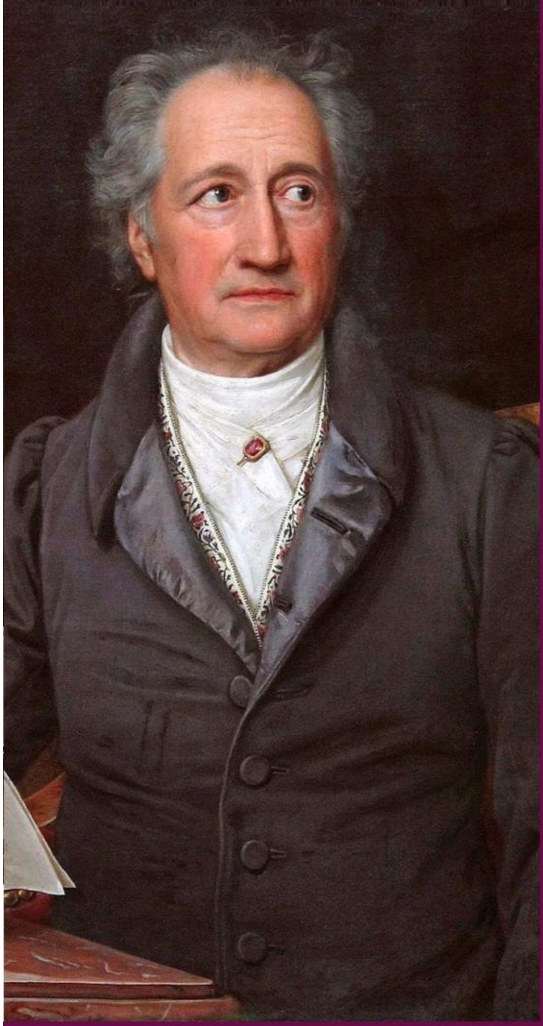

د ځوان ویرتیر دردونه

ژباړه او لنډونه: عبدالحق سلامزوی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابپېژندنه

د کتاب نوم	:	د ځوان وېرتېر درونه -də dzwā´n we´rter dardu´na
د کتاب آر نوم	:	Die Leiden des jungen Werthers
انګرېزي نوم	:	The Sorrows of Young Werther
لیکوال	:	یوهان فون ولفګانګ ګوېټه / Johann Wolfgang von Goethe
موضوع	:	ناول، د آلمان ادبیات
پېر	:	۱۸مه پېړۍ
فارسي ژباړه	:	فریده مهدوي دامغاني
پښتو ژباړه او لنډونه	:	عبدالحق سلامزوی
کال	:	۱۴۰۰ مرغومی ۸
ځای	:	کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

د ځوان وېرتېر دردونه (ناول - کیسه) ۳

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د ګوېټه ویناوې ۳۷

د یوهان ولفګانګ ګوېټه ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول سره اړوندې خبرې ۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوان وېرتېر دردونه

«آه، څومره خوشحاله یم چې روان شوم! آه، تر ټولو راباندې ګرانه ملګریه، په رښتیا د انسان زړه څرنګه دی؟ ته یې چې دومره راباندې ګران یې، ته یې چې هېڅکله در نه جلا نه‌شوم. ستا پرېښودل او د خوشحالۍ او خوښۍ دغسې احساس لرل او تجربه کول.

خو ښه پوهېږم چې وبه مې‌بښې. نورې اړیکې مې ګنې تقدیر دغسې ټاکلې نه وې چې زما د زړه غوندې کوم زړه وځوروي او وکړوي...؟

آه، بېچاره *لیونورا*! په دې حال زه بېخي بېګناه یم.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ناول د ليکونو يوه لړۍ ده. دوې برخې لري، د لومړۍ برخې ټول ليکونه *وېرتېر* (د کيسې اتل) خپل ملګري *وېلهېلم* ته ليکلي دي او دويمه برخه کې بيا موندل شوي ليکونه دي، ځينې شارلوټې ته ليکل شوي، ځينې همداسې موندلې ټوټې دي چې د کتاب خپروونکي موندلې او بيا يې د ليک طبيعت، پېښو او تاريخي لړۍ ته په کتو په ناول کې اوبدلي دي. لومړی ليک د ۱۷۷۱ کال د مې په ۴مه ليکل شوی دی په دې لومړنيو ليکونو کې په پيل کې خپل روحي حالت بيانوي او د طبيعت انځورګري کوي. دی په هر ځای کې ګرځي، په غره، ښار، باغونو... کې.[1]

د دوو ماشومانو کيسه کوي چې کوچنۍ خور يې پام ورباندې کوي او پر مور هم ډېر ګران وي. ماشومان وېرتېر ته کيسې وايي او دی يو يو *کروتنر* (د هغه وخت آلماني دود پيسې) ورکوي او هم د ماښام خواړه ورسره شريکوي.

يو کليوال زلمی د يوې کونډې خدمت کوي، په کرونده کې يې کار کوي او کونډې ډېر اغېزمن کړی وي، مانا پر کونډه مين وي.

وېرتېر د سيمې د قاضي پر لور مين شي د قاضي اته کسه اولاد دی چې نجلۍ له خپلو ورونو او خويندو سره د پلار کره اوسېږي. د وېرتېر ځوان ملګري چې يوه پېغله مېرمن ده او بله د هغې د تره لور، وېرتېر له ځان سره د نڅا يوه محفل ته روان کړي. په لار کې ورسره پېغله *شارلوته ابس* هم ملګرې کېږي، خو شارلوټې له بل سړي سره د واده ژمنه کړې وي چې هغه په دې ورځو کې د خپل پلار د مرګ له امله او هم د کار لپاره له

---

[1] - تبصره: بهرني ليکول په ناولونو کې خپل فکر، نظريه او ليد بيانوي، خو زموږ په ليکوالو کې چې څوک خپل فکر ولري او يا خاصه وينا ولري، ډېر کم او بېخي په نشت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ځايه تللی وي. مازيگر د دوی بگۍ هغه دربار ته چې شارلوته پکې اوسېږي، ورسېږي، د هغې کور ته ورننوځي. د وېرتېر ملگرو ده ته ويلي وي، چې دا ډېره ښکلې پېغله ده، زړه به درڅخه يوسي، خو هغې له بل چا سره د واده ژمنه کړې وي.

تر شارلوتې شپږ ماشومان چې په منگ له دوو تر دوولسو کلونو وي، راچاپېر وي. شارلوته منځنۍ ونه، سپين خت او ښکلی اندام لري؛ پر تېر يې گلابي رنگه ټکرى وېړ کړى وي. پر ماشومانو د ډوډۍ ټوکونه وېشي. ماشومان يې له مينې «لولوت» بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته ماشوم ته وايي: لويي! ښاغلی ستاسې د تره زوی دی، لاس ورکړه!

وېرتېر، شارلوته او دوې نورې ملګرې يې *وېلهلم* ته د نڅا مېلمستيا ته وخوځېږي. ښځې په خپلو کې د جامو په ستاينه او پوښتنه ځانونه ستړې کړي؛ بيا د کتابونو په اړه بحث وکړي. وېرتېر ته شارلوته يو ځل کاته هم وکړي، خو پر ده تاثير ونه کړي، بلکې خبرې يې نه اوري؛ وېرتېر د شارلوتې په شونډو، غومبورو او تورو سترګو کې ورک وي. چې له بګۍ کوزېږي، بېخي د خوبونو په دنيا کې ګرځي.

دوی ټول نڅېږي، هلته تر ټولو يو بدخويه سړی وي، په نڅا کې يې د شارلوتې لاس نيولی وي او وېرتېر ته يې لاس نه ورپرېږدي او دغه نڅا پای‌ته ورسېږي. دا ځل شارلوته انګرېزي نڅا وکړي. دا په خپل ټول وجود او ټول روح نڅېږي او له هرڅه فارغه يوازې په ټول زړه او حواسو نڅا کوي. بيا وېرتېر ترې د آلماني نڅا هيله وکړي. شارلوته يې ومني، دا له خپلو جوړو سره وغږېږي او اجازه ترې واخلي. په دې نڅا کې وېرتېر هر څه هېر کړي، ځان ترې ورک شي، ځکه چې تر ټولو ښکلې موجود يې په څنګلو کې دی. له ځان سره پرېکړه وکړي، که يې سر هم ځي، خو له کومې ښځې سره چې د راتلونکي ژوند پرېکړه کوي، له بل چا سره به يې نڅا ته پرېنږدي.

د دې نڅا په پای کې دی هغه وروستۍ مالټه چې پاتې وي، شارلوتې ته ورکړي. شارلوته د ټولنيزو آدابو پر بنسټ له خپل کنجکاو ګاونډې سره پېژندګلوي کوي، او دا کار د وېرتېر پر زړه خنجر منډي.

په درېيمه انګرېزي نڅا کې بله د پاخه عمر ښځه له وېرتېر سره نڅا پيل کړي، او شارلوتې ته ګوتڅنډنه هم وکړي او د *البرټ* (چې شارلوتې د واده ژمنه ورسره کړې ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم ورته اخلي. شارلوته چې وپوښتل شي، اندېښمنه شي. دا یې ترې پټه نه کړي او ووایي چې البرټ هغه سړی دی چې دې د نکاح کولو لوز ورسره کړی دی. که څه هم وېرتېر له مخکې پر دې کیسه خبر وي، خو اوس یې زړه مات شي، له پښو او لاسونو یې سېک وخېژي.

بیا آسمان وتنېږي، د موسیقۍ غږ پکې ورک او نڅا ګډوډه شي. د موسیقۍ آرکېسترا هم ودرېږي.

دوی یوې کوټې ته بوځي او شارلوته څوکیانې په دایره کېږدي او داسې لوبه چې د حساب وي او تر زرو پورې به دوام کوي، که څوک پکې غلط شو، کلکه څپېړه ورکول کېږي، پیل کړي. دا لوبه ډېره چټکه وي، چې له یو کسه خامخا تېروتنه پکې کېږي. شارلوټې خپل لاس اوږد کړی وي او هرڅوک په خپل وار حساب وایي او شارلوته چټکېږي؛ هرڅوک څپېړې خوري او آن وېرتېر هم دوې څپېړې ووهل شي.

لوبه پای ته ورسېږي، وېرتېر په شارلوټې پسې ورشي، هغه دښتې ته ګوري او سترګې یې له اوښکو ډکې وي، د وېرتېر هم اوښکې وبهېږي او (د ګوېټه د محبوب) شاعر *کلاپشتاک* نوم واخلي!

په سبا یې چې لمر وي او هوا خوندوره، له مېلمستیا راوګرځي. دوې ملګرې یې ویدې شي؛ شارلوته وېرتېر ته وایي: هیله کوم زما لپاره ځان مه په عذابوه!

وېرتېر ووایي: کله مې چې مخامخ رڼې سترګې وي، هېڅ ستونزه نه پېښېږي!

دی په تګ کې له شارلوټې د بیا لیدو غوښتنه وکړي، دا یې هم ومني او په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ بیا سره وګوري. نور نو وېرتېر پر دې نه پوهېږي چې لمر دی که وربځ، سپوږمۍ ده او ستوري! او شپه څه وخت راغلې، بلکې هره هستي یې په چاپېر کې ورکه ده. د دنیا هره خوښي د ده په برخه ده. وېرتېر په واهلمهایم کې اوسېږي او تر شارلوټې پورې نیم فرسخ لاره وي. وېرتېر د واهلمهایم په غرونو، د سیند غاړو دښتو او ځنګونو کې چکر وهي. په باغ کې لوبیا راټولوي، نینې کوي یې او *هومېر*[1] وایي. بیا یې چورت یوسي چې د *پېنه‌لوپ*[2] زړورو خواستګارانو به څرنګه د موجوداتو ژوند ترې اخیست، غوایه او خوګان یې پوست او ورېټول...

طبیب د قاضي لیدو ته راغلی وي، د قاضي ماشومان د وېرتېر پر اوږو ورخېژي، طبیت ته دا سپک کار ښکارېږي او په لاره هر چا ته وایي چې د قاضي بچیان بې‌ادبه دي او د وېرتېر په شتون کې به لا بداخلاقه شي. خو وېترېر د ماشومانو دا عادتونه په راتلونکي کې د دوی لپاره مرستیالان، د ښې راتلونکې د جوړونې پیلامې او بدلېدونکي ګڼي.

د ښار د کشیش مېرمن شارلوټه وروغواړي، کشیش سپین ږیری شوی وي. لور یې *فریډریکه* له ښاغلي *شمېت* سره دښتې ته د کارګرو لیدو ته ورغلې وي. په راتګ له شارلوټې سره تود روغبړ وکړي، رنګ یې غنمرنګ، ونه یې ټیټه خو هسک سره، او اندام یې موزون وي. شمېت یې عاشق وي او ډېرې خبرې نه کوي. بیا چې مازدیګر د ونې سیوري ته کېني د حسادت په اړه بحث وکړي، خو شمېت بیا هم هماغسې حسود او بدبین پاتې شي.

---

[1] - د یونان د مخزېږدو پېړیو د مشهورو حماسو (ایلیاد او اودیسې) لیکوال، دلته له هومره موخه د هغه دا کتابونه دي.

[2] - د مخزېږدو پېړیو یوناني لیکوال هومېر په *اودیسه* کې د کیسې د اتل *اولیس* مېرمنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته د ډند پر غاړه پر تیټ دېوال ناسته وي، *آملي* چې ماشومه وي، یو ګیلاس اوبه شارلوتې ته راوړي، وایي: «نه! نه! لولوت، دا ته یې چې تر ټولو مخکې باید له دې اوبو څخه وڅښې!» د وېرتېر په زړه کې د آملي د دومره مینې په خاطر چې شارلوتې ته کوم حس پیدا شوی وي، آملي په غېږ کې ټینګه او ښکل کړي، او آملي وژاړي. وېرتېر په دې کار نارامه شي. شارلوته آملي له لاسه ونیسي چې په دې ډنډ کې ولامبي، نو ښه به شي؛ هغه هم په اوبو کې ښه ډېره ولامبي او خپل غومبوري بیا بیا وینځي. وېرتېر لیکي: «[آملي] چې راوخته، بېخي تیار وم چې تندی پر ځمکه ورته کېږدم، سجده ورته وکړم، سم لکه د هغه پیغمبر په مخ کې چې ناست یم چې د یوه ملت له وجوده یې پلیتۍ پاکې کړې وي!»

وېرتېر بیا همدا کیسه یوه عاقل ته وکړي او هغه د شارلوتې دا کار لویه تېروتنه وګڼي، چې باید ماشومانو ته داسې څه ور القاء نه‌شي، ځکه چې دا خرافات زېږوي.

وېرتېر په یوه سفر کې د شارلوتې په سترګو کې بیا ورک شي، ده که هرڅو سترګې پکې ګنډلې وي خو هغه دومره ورته ځیره نه‌شي او د وېرتېر له سترګو یوه اوښکه وڅاڅي؛ شارلوته له بګۍ کوزه او کور ته روانه شي، له بګۍ د شارلوتې خولۍ ښکاري، وېرتېر په زړه کې خدایه، خدایه کوي چې ګوندې شارلوتې له شا ورپسې کتلې وي.

هرچېرې چې د شارلوتې په اړه خبرې کېږي او څوک وېرتېر پوښتي، نو ډېر ناراحته کېږي، ځکه چې د بل چا له خولې د شارلوتې ستاینه نه‌شي اورېدای. شارلوته د مېرمن *اېم* کره ولاړه شي. مېرمن اېم ډېره ناجوړه وي، خو مېړه یې ښاغلی *اېم* ډېر خستوز انسان وي؛ یوازې پر پیسو مین وي. ښاغلی اېم د اونۍ اووه فرانکه ورکوي، خو دا د کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت لپاره له سپمولیو پیسو هم پیسې رااخلي.

وېرتېر ګڼي چې د شارلوټې مینه ورسره ده. وايي په رګو کې مې اور بلېږي، که مې یې له ګوتو سره ګوتې ولګېږي یا یې له پښې سره د ډوډۍ پر مېز پښه، ته وا اور راباندې بل شو. څرنګه چې شارلوټه ډېره معصومه ده او روح یې پاک دی، ځکه خو نه پوهېږي چې وېرتېر څومره پرې ځورېږي. وېرتېر وايي: چې په خبرو کې لاس پر لاس راکېږدي او یا په خبرو کې رانیژدې شي او آسماني ساه یې پر شونډو راولګېږي... نیژدې وي چې نابود شم. لکه پر وجود مې چې تکه رالوېږي...

نو چې د دې خبرې زړه راکې پیدا شي، فکر وکړم هغه آسماني پاکي او هغه د اعتماد څرګندویه ... بېخي به مې درک کړې، که نه! زړه مې داسې پلیت او فاسد نه دی! خو ډېر کمزوری دی! ډېر کمزوری! او دا ګڼې اخلاقي فساد دی؟

ده ته شارلوټه ډېره سپېڅلې ده. د شارلوټې یوه خوږه ترانه زده ده، چې له خپل کلاوسن[1] سره یې وايي، خو دا ساده سندره پکې ژوره اغېزه او قدرت پیدا کوي. وېرتېر احساسوي چې شارلوټه یې د ژوند په اړه رښتینې علاقه او پام لري او ګڼي چې د شارلوټې مینه ورسره ده، خو چې شارلوټه د خپل خواستګار (البرټ) په اړه په شوق او مینه غږېږي، پر وېرتېر د تورې ګوزار کوي. وېرتېر په لیک کې وېلهېلم ته وايي چې «بې مینې زړه لکه بې بلې ډیوې جادویي فانوس دی، نو چې مازې ولګېږي، پر دېوال سمدوراه ډول ډول انځورونه ښکاره کړي.

یوه ورځ چې وېرتېر په یوه غونډه کې بوخت شي، خپل خادم شارلوټې ته ورولېږي،

---

[1] - د موسیقۍ آله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نيامت چې يو څوک لږ تر لږه د هغې بوی ورسره راوړلای شي، په ډېره تلوسه خادم ته په تمه وي، ځکه چې د هغه پر جامو، تنيو او جلبق (چپنې) به د شارلوټې سترګې لګېدلې وي. نو دی په دا شېبه په زرو اېکو پيسو دا خادم نه ورکوي. چې هر سهار راپاڅېږي، يوازينی هيله يې همدا وي چې دا (شارلوته) به ووينم.

د وېرتېر له سفير سره ګرځېدل نه خوښېږي اود مور دا هيله يې چې دی د يوې دندې ښښتن ووينې، ورته ټوکه ښکارېږي.

په دې ورځو کې يې تخيل کمزوری شوی او له نقاشي سره مينه کمه شوې وي. مګر څو ځله يې د شارلوټې د څېرې په رسمولو ګوتې خوځولې وي، خو شرمېدلی وي؛ د ټول وجود يوازې سکېچ (طرحه) يې کښلی وي او پر همدې يې قناعت کړی وي. په ده د شارلوټې ورلېږلې ليکونه ډېر ګران وي، نو شارلوټې ته وايي «چې ليک دې ليکه، رانجه شګه مه وروباندې پاشه، ځکه، ليک مې دې ښکلاوه، شګې مې تر غاښونو لاندې کرس وکړ.»

وېرتېر هره شېبه پرېکړه کوي چې شارلوته به سبا ته نه ويني، خو چې سبا شي، نو کوم نر به يې راټينګ کړي!

البرټ له سفره راشي، وېرتېر هغه ډېر شريف او په رښتيا د مينې لايق انسان بولي. وېرتېر درناوی ورته لري. خو د البرټ راتګ نور له وېرتېر څخه د شارلوټې په څنګ کې د پاتېدو نېکمرغي واخلي او په ځنګلونو ګرځي. پر وېرتېر اور بلېږي چې البرټ د شارلوټې په څنګ کې ووينې. مګر چې البرټ دندې ته ولاړ شي، وېرتېر په پټه د شارلوټې ديدن ته ورځي. شارلوټې خپل ورونه او خويندې ډېرې په مينه او ښې پاللې وي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

له البرټ سره د انسان پر کمزورۍ بحث کوي او هر یو خپل دلیلونه او مثالونه وايي، خو یو بل قانع نه کړای شي او همداسې دا بحث بې‌پایلې وي.

کله کله وېرتېر د شارلوتې پر ځای ماشومانو ته ډودۍ وروېشي او هم کیسې ورته کوي او پر ماشومانو یې پر کړې اغېزه حیران شي.

وېرتېر ووېرېږي چې له طبیعته څومره اغېزمن شوی دی او پر دې خبره ځان ته خواشیني شی. نور نو شارلوته په خوب ویني، لاسونه پسې اچوي، او ګنې چې په دښتو کې لاسنیولي ګرځي او زر زر واره یې ښکلوي او چې راویښ شي د دردمن زړه د اوښکو سېل یې له لېمو وبهېږي او خپلې تیارې راتلونکې ته ژاړي. تخیل یې کمزورۍ شي. په خپل «زه» پسې ګرځي.

کله یې زړه وشي چې درېغی ساده کارګر وای، نو به یې یوه هیله وه او خواري به یې کوله. یا غواړي، هغه څوکۍ چې د لوی سفیر تر څنګ ناست وي، ومني او وزیر ته غوښتنلیک ولېږي. پر وزیر ګران او محترم وي. ده ته پوښتنه ورپیدا شي چې ګنې دا حال او د وضعې بدلېدا به له اندېښنې او اضطرابه ورپیدا وي.

د ۱۷۷۱ د اګېسټ ۲۸ مه[۱] یې د زوکړې ورځ وي. له خپلو ښو ملګرو خوابدی وي چې له که څه هم د ده وضعیت یې ښه کولای شو، خو کوښښ یې نه دی کړی. البرټ یوه ډالۍ ورته رالېږي چې په منځ کې یې د شارلوتې هغه ګلابي دسمال وي، چې د وېرتېر او شارلوتې په لومړۍ لیدنه کې شارلوتې پر ټټر غوړولی و، او هم د هومېر دوه ټوکه ژباړلي کتابونه. شارلوتې او البرټ د وېرتېر وړې وړې غوښتنې ښې پېژندلې وي او

[۱] - دا د ګوېټه د زوکړې ورځ هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډالۍ وېرتېر ته ډېر ارزښت لري. ځکه چې وېرتېر دا دسمال له شارلوټې څو ځله غوښتی و. نور نو بې شارلوټې بل هېڅ هم خوند نه ورکوي؛ په هر څه کې شارلوټه ورته ښکاري، يوازې هغه څه ويني چې له شارلوټې سره يو څه اړه ولري. دوه يا درې ساعته چې له شارلوټې سره وي، د هغې په خبرو، کړو وړو کې ډوب او له شاوخوا بې‌خبر وي. نور يې په څنګ کې دومره ځورېږي چې ستونی يې ډک شي. په دښتو ځنګلونو او غرونو شي، په اغزنو بوټو کې تېرېږي، چې بدن يې خوږ او ځيرې ځيرې کړي او يوازې ګور ځانته غوره ګڼي.

وېلهېلم د شارلوټې د پرېښون مشوره ورکړې او پينځه‌لس ورځې کېږي چې وېرتېر يې په اړه فکر کوي. شارلوټه ښار ته تللې وي، د يوې ملګرې کره يې اوسېږي او البرټ هم ورسره وي.

د ۱۷۷۱ د سپټمبر ۱۰ مې ليک:

نن يوازې يم، بيا به شارلوټه ونه‌وينم، تر سهاره ساه نشم اخيستای، سهار ته مې سترګې نيولې دي، چې لمر څرک ووهي، د بګۍ آسونه به مې کور ته راورسېږي.

شارلوټې تر تګ مخکې له وېرتېر سره وعده کړې وي چې خامخا به يې ليدو ته ورځي، مازيګر چې دی په رنګارنګ چورتونو کې ډوب وي، شارلوټه له البرټ سره په زينو کې د وېرتېر کور ته وخېژي؛ دی د شارلوټې لاس ورښکل کړي او کېني، ډېره شيبه غلي وي؛ بيا شارلوټه د سپوږمۍ او خپلې مور کيسه وکړي او وېرتېر وپوښتي چې ګنې بيا به هم يو بل ووينو؟ وېرتېر ووايي چې هرومرو به ووينو، که دا دنيا نه وي، نو په بله کې به ووينو... په دې ډول چې شارلوټه دخپلې مور د مرګې او د ورونو د يسيرکېدا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته يې د پالنې د ورپه غاړه کېدو کيسه وکړي، خدای پاماني ترې واخلي.

دويم کتاب: ۱۷۷۱ د اکتوبر ۲۰مه:

وېرتېر له وزير سره يو ځای کار پيل کړی وي، خلک ويني چې خپلې باټې وهي خو کمال يې زده نه دی. مگر دی له خپل ځواک او وړتياو ناهيلی وي. دی له خدايه غواړي چې درېغی د دومره لورېينې پر ځای يې لږ پر ځان باور او تواضع هم ورکړې وای. لازمه گڼي چې صبور وي او په دې توگه به کارونه ښه مخته ولاړ شي. له کونټ دوس سره ووينې، له هغه سره ډېر ذهني جوړجاړی او ورتهوالی لري او وبله په خلاص مټ د زړه غوټې پرانيستای شي. وېرتېر له وزير څخه دې حال ته رارسېدلی وي چې که يې له پوزې ونيسې، سا يې وځي. ځکه وزير له خپل ځانه راضي نه ښکاري. څرنگه چې دا نادره وي چې وېرتېر خپل ليکلي شيان بيا وگوري او بيا کتل بېخي خوند نه ورکوي، خو وزير يې ورستنوي چې بيا يې له سره وگوري، ځکه چې دويم وار لا ښې کلمې او کره او مناسبې جملې موندل کېږي. دا په دا چې وزير ته بايد هر څه د ليکوالۍ د علم په لرغوني معمول سبک ليکلي وي، که نه بيا په هېڅ شي سر نه خلاصوي؛ نو ځکه د وېرتېر د هر ډول مخالفت سخت دښمن وي او وېرتېر ته دا کار سمه شکنجه وي. څرنگه چې کونټ دوس د آلمان هېواد له سفير سره کار کوي، د ده هم د سفير له پڅوالي، سوکهوالي او بې‌بريده وسواسه دمه خولې ته راغلې وي. وېرتېر له خپل کارفرما هم ناراضه وي، ځکه چې هغه د ده د ملگري کونت غيبت ورته کوي خو وېرتېر يې دفاع. وېرتېر وايي چې کونت يوازې د اخلاقو په خاطر يې نه، بلکې د علم او پراخو معلوماتو په سبب يې د درناوي سړی دی. وېرتېر له وزير سره دا اوسنی کار د وېلهېلم په مشوره او ټينگار پيل کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ورځو کې چې وېرتېر پلی مزل کوي، د *مدیموازېل دو بې* سره ویني. هغه ډېره مهربانه، مینه‌ناکه او د طبیعي حالتونو ښتنه ده او له خپلې خاله سر اوسېږي. دې خاله په تاند پېغلتوب کې، چې ښکلې وه، څو زلمي له لارې ایستلي وي او چې عمر یې خوړلی نو له یوه زاړه افسر سره یې واده کړی او هغه هم بیا مړ شوی دی. په دې ښار کې هر څوک ځان نجیب او تر نورو لوړ ښیي او همدا یې کار وي، او دا چاره په وېرتېر ډېره بد لګېږي.

د ۱۷۷۲ د جنوري ۲۰مه، شارلوتې ته لیک:

وېرتېر په ګڼو کارونو کې اوس ورو ورو مړاوی کېږي. نېکمرغي او خوشحالي نه لري. خلک د جادویي صندوق په څېر کوچني او نانځکې ورته ښکاري. د پېغلې دوبې شنې سترګې وي، له هیاهویه ډکې ټولنې څخه یې زړه چوي او له وېرتېر سره په دښتو، ځنګلونو او غرونو ګرځي او بیا په دې ګرځېدا کې دوی د شارلوتې په اړه خبرې کوي او دې ته د شارلوتې په اړه خبرې خوند ورکوي او ورباندې ګرانه هم وي.

شارلوتې ته بل لیک:

په ښار کې هوا او ورځې ډېرې خرابې وي او وېرتېر په دې خوشحاله وي چې څوک یې نه په زحمتوي. خلک ټول د نورو خوښۍ، روغتیا، روغه ستړه، آرام او نومنېکي له منځه وړي. د وېرتېر که څه هم له وزیره زړه شین وي او کارونه یې په زړه نه کېږي، استعفا ته تیار شي، خو وزیر بیرته شخصي لیک ورولېږي او د ده د کارونو، پوهې او وړتیا ستاینه وکړي او همدا د وېرتېر «د زلما پیر» وبولي. خو له وېرتېر څخه وغواړي چې خپل دنننی شور لږ ملایم کړي او په راتېټولو سره یې ښه اغېزه وښندلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ورځې کېږي چې وېرتېر تشویق شوی او له ځان سره پوخلا شوی دی؛ وایي: د روح استراحت او باطني رضایت په رښتیا چې عالي شی دی!

د ۱۷۷۲ د فېبروري ۲۰مه، البرټ ته لیک:

وېرتېر البرټ ته په غوسه وي چې خیانت یې ورسره کړی دی. که څه هم د ځان ځای دویم بولي، خو غواړي د شارلوټې په زړه کې همدا ځای وساتي.

د ۱۷۷۲ د مارچ ۱۵مه، وېلهېلم ته لیک:

وېرتېر وېلهېلم ته ګیله کوي چې د دې دندې منلو ته تا تشویق کړم مګر زما له حال او وضعیت سره برابره نه وه. یوه ورځ یې کونت دوس مېلمه کړي، د دواړو جنسیوتونو ټول ویاړمن، لویان او اشراف‌زاده‌ګان یې وربللي وي د وېرتېر هلته پام شي چې «موږ ساده کارمندان هېڅکله په خپل اصلي موقعیت او ځای کې نه اوسېږو.»

کونت د کور په لوی تالار کې ګرځي او خبرې کوي چې *کلتل دوبې* راورسېږي او بیا ځواکمنه *مادام دو اېس* راننوځي، لور یې ورسره وي او د نجباو پېرې کوي چې د وېرتېر ترې کرکه راځي. په همدې وخت *مَدموازېل دو بې* راشي، خو هغه له وېرتېر سره د نورو ورځو د خلاص مجلس پر خلاف په شرمناکه لهجه غږېږي. نور هم ډېر خلک راشي، خو د وېرتېر سترګې یوازې په مَدموازېل دو بې کې وي او نور مېلمانه د ده ځوابونه لنډ لنډ ورکوي. څرنګه چې خلک ده ته عجیب عجیب ګوري، نو له کونټه خدای‌پاماني واخلي. په ښار کې خپل استوګنځي ته راشي. یوه مېز ته ناست وي چې *آدولېن* راشي او ورته ووایي چې ټول خلک خبر شوي چې جناب کونت درڅخه غوښتي وو له محفله یې ووځې. وېرتېر په دې خبره ډېر خپه شي، فکر کوي چې د خلکو د خندا شو. بله ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوه گوښه کې مدموازېل دو بې وويني او د ها بلې ورځې پوښتنه ترې وکړي؛ دا ووايي چې سل ځله مې زړه وکړ چې دا خبره درته وکړم، په زړه مې سل غمونه تېر کړل، ځکه چې کونت هغه خلک نهشول خپه کولای. مدموازېل دا هم ورته ووايي چې ما دا هر څه ليدل، خو دفاع مې دې کولای نهشوه. دا ټولې کيسې په زړهسواند انداز ورته وکړي چې پر وېرتېر اور بلوي او گڼي چې چا ته چې ما د مولی اهميت نه ورکاوه، هغوی زما له دې جزا خوند اخيستی؛ وېرتېر فکر کوي چې تر دې حالته ځان په خنجر وهلی ښه دي.

د ۱۷۷۲ د مارچ د ۲۴مې ليک:

وېرتېر دربار ته استعفا وړاندې کړې وي، خو له وېلهېلم سره يې ورباندې مشوره کړې نه وي. له هغه وغواړي چې مور ته يې دا وضعيت ښه وښيي چې هسې نه مور يې خپه شي چې يوازېنی زوی يې د هېڅ لوبې نهشو. له *شهزاده دو* سره يې په دې ورځو کې اړيکې ښې وي او هغه ترې غوښتي دي چې پسرلی له ده سره په پوره آزادۍ د ده په فصلونو کې تېر کړي.

په دربار کې د وېرتېر استعفا منل شوې وي، خو وزير ته يې خوند نه وي ورکړی او وليعهد هم له يوه ليک سره د پينځهويشتو *دوکا(Ducats)* معادل عوض ورته رالېږلی وي. نو اړتيا نشته چې مور يې نورې پيسې، هغه چې ده په ليک له مور څخه غوښتې وې، ورته راولېږي. بيرته خپل ټاټوبي ته په شپږ فرسخه[1] واټن کې واړوي. له دې ټاټوبي يې مور د ده د پلار تر مړينې وروسته کډه کړې وي.

---

[1] - فرسخ يا فرسنگ (يو فرسخ = درې مايله) يا د عربو په اصطلاح يو فرسخ ۱۲۰۰ ذراع دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر د خپل ټاټوبي ډېر ځايونه راکتلي وي، زياتې خاطرې يې تازه کړې وي. د لويې زيزفون ونې ډډ ته يې دمه کړې وي او پر زړو کورونو يې سلامونه اچولي وي. خو نوې ودانۍ او په هغه ځای کې هر بدلون يې د خولې خوند ورخراب کړی وي. د کور مخې ته له ښوونځي يې پلورنځی جوړ شوی وي. هغه رود ته ورشي چې دوی به تېرې ورويشتلې، چې سوَرې ورباندې په ټوپونو تېرې شي. زاړه يادونه ورپه زړه کړي، تخيل وخوځوي. روحي حالت ورباندې غالب وي، لکه: سود به مې څه وي چې هر زده‌کوونکي ته بيا بيا ووايم چې ځمکه ګرده ده؟ په داسې حال کې چې بنيادم ته همدومره کافي دي چې څو موټيه د خاورو لوټې ولري چې خپله بقا پرې تضمين کړي، واقعيت دا دی چې د بېسا ځان د ويده کولو لپاره تر دې هم کمو خاورو ته اړتيا لري.

وېرتېر اوس له شهزاده سره د هغه په کليوال کور کې اوسېږي؛ شهزاده ساده او نېک سړی دی خو عجيب خلک ترې چاپېر وي، چې نه چلبازان اېسې او نه هم شريف؛ خو شهزاده يوازې د هغه څه خبرې کوي چې يا چا ورته ويلي وي يا يې لوستلي دي، خو د وېرتېر پر پوهه مين وي؛ مګر [د] زړه [خبرې] ته يې، چې دی خپله پر [خپل زړه] وياړي او د هر څه، هر ځواک، ټولو نېکمرغيو، بدمرغيو او غمونو يوازېنۍ سرچينه ده، اهميت نه ورکوي.

د وېرتېر په نظر: پر څه چې دی پوهېږي، ټول انسانان پرې پوهېدای شي خو زړه يې يوازې په ده پورې اړه لري او بس.

د ۱۷۷۲ د مې ۹مه:

وېرتېر غواړي جګړې ته ولاړ شي او له شهزاده سره، چې له جنرال سره اړيکې لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پر دې پټه خبره غږېدلی وي، خو هغه ترې راګرځولی وي.

۱۷۷۲ د جون ۱۱مه:

په دې ځای کې یې زړه تنګ وي، که څه هم شهزاده ښه چلن ورسره کوي. څرنګه چې د شهزاده ذهن بېخي معمولي او عادي دی چې ده ته هېڅ خوند نه ورکوي خو دلته یې زیاتې نقاشۍ کړې وي. د شهزاده مصنوعي او فني کلمې نه خوښېږي، خو هنري ذوق یې ښه وي، خو وېرتېر یې د طبیعت حس په وجود کې راویښوي، مګر د «هنر» د تعالۍ حد ته یې لوړولای نه‌شي. نو چې شهزاده ته درک وشي چې فني کلمې یې خبرو ته راغلې دي، ټوله کیسه ورانه کړي.

وېرتېر غواړي ځان شارلوټې ته ورنیژدې کړي. دی ګڼي چې که د شارلوټې مېړه شوی وای، تر البرټه به ورته ښه و. وایي کله چې البرټ د شارلوټې تر ډېرې نرۍ ملا ګېر تاووي، ټول بدن مې ورېږدي. دی مني چې البرټ له شارلوټې سره په ټول وجود مینه کوي. کله کله د وېرتېر زړه ورته وایي چې که البرټ ومري نو دی به شارلوټې ته ورسېږي. وېرتېر اټکل کوي چې پر بل چا به شارلوټه دومره ګرانه نه وي، لکه پر ده چې ده.

چې منی راروان وي، د ده په شاوخوا او باطن کې هم پیلېږي. پاڼې یې په ژېړېدو وي. هغه کس چې پر ځمکواله کونډه مین و، ووینې، هغه اوس له کرونډې شړل شوی وي. د هغې کونډې ورور دی په دې خاطر شړلی وي چې که هغه زلمی یې له کونډې خور سره واده وکړي نو د ده د زوی د میراث برخه به خواره شي، ځکه چې خور خو یې بچی نه لري. د هغه پر ځای نوی نوکر راغلی وي چې ممکن له کونډې سره واده هم وکړي. خو مخکنی مین (نوکر) وایي چې تر څو ژوندی یم، دا کار به ونه‌شي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي: همدا زما د ژوند کيسه هم ده، خو زه د نوکر هومره نر نه يم او آن ځان ورسره پرتله کولای نه‌شم.

۱۷۷۲ د سپټمبر ۵مه:

شارلوټې البرټ ته ليک ليکلی وي چې: «ملګريه، زما ګرانه ملګريه! څومره چې ژر کېږي، راستون شه، په بې‌صبرۍ درته ناسته يم.» دا يادښت وېرټېر ته په لاس ورشي، لږه موده ګومان وکړي چې دا ګنې شارلوټې ما ته ليکلی دی، خو چې شارلوټې ته يې ورياده کړي، د هغې په څېره کې نارضايتي ښکاره شي.

شارلوټه د البرټ له ديدنه راستنه شوې وي؛ وېرټېر يې ديدن ته ورشي، دا يې هم ښه هرکلی وکړي، وېرټېر يې لاس ورښکل کړي. طوطي د نوي مېلمه آواز وکړي. هغه د شارلوټې له لاسه ډوډۍ خوري او پر شونډو يې پسته مښوکه ږدي. طوطي د وېرټېر پر شونډه هم پسته مښوکه ولګوي. شارلوټه د ډوډۍ ټوټه په خوله کې کېږدي او طوطي يې ترې وخوري. وېرټېر وايي چې شارلوټه ولې داسې کارونه کوي او ويده زړه، تخيل او احساسات مې راويښوي. خو بيا پر دې ځان سبانه کړي چې شارلوټه پر ده زيات باور لري.

په سيمه کې مخکنی کشيش او کشيشه مړه وي، نوی کشيش او نوې کشيشه راغلې وي، هغه دوې د غوزانو (چارمغز) ونې يې وهلې وي چې د کليسا دننه وې. دلته به يې ډېر ته وېرټېر او شارلوټه کېناستل. هغو ونو له کشيشې څخه د لمر مخه نيولې وه او چې غوزان به پاخه شول، ماشومانو به د راشکولو پر مهال شورماشور کاوه چې د کشيشې مراقبه او حضور يې خرابول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۷۷۲ د اوکتوبر ۱۹مه:

وېرتېر د شارلوتې دومره ارمان کوي چې درېغی مازې یو ځل یې په تېر پورې کلکه نیولې وای، نو به یې په تېر کې دا ډاروونکې خلا ډکه وای.

۱۷۷۲ د اوکتوبر ۲۶مه:

وېرتېر فکر کوي چې د یوه مخلوق ژوند په رښتیا ډېر زیات ناچیزه دی. وېرتېر ته د شارلوتې د وجود نشت هر څه په نشت کړي وي. حیران وي چې داسې ښکلا یې مخې ته ولاړه ده، خو:

لیلا په باغ کې سره منه شوه

نه یې ویشتی شم نه یې باد راغورځوینه

۱۷۷۲ د نومبر ۳مه:

وېلهېلم ته په دې لیک کې وېرتېر لیکي: یوازې خدای پوهېږي چې څو واره په دې نیامت او هیله بسترې ته تللی یم چې نور هېڅ له خوبه راویښ نه‌شم. نو چې په سبا راویښ شم، ځان بدمرغ راته ښکاري. د لېونتوب ارمان کوم. خپل خپل زړه مړ بولي، اوښکې وچې، حواس مضطرب، تندی له گونځو ډک او ځور ورسره ملگری، تخیل یې بایللی؛ ښکلی طبیعت ورته سوړ، مړ او بې‌روحه ایسي. په وار وار یې ځان پر ځمکه ویشتلی وي چې لږ اوښکې به یې له سترگو وبهېږي.

وېرتېر په شرابو راشي او پوره بوتل غوړپ کوي، خو شارلوته یې له دې کاره راگرځوي. دی چې د خپلې شارلوتې په اړه فکر وکړي. وايي چې: ته خو زما په روح کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې نو څرنګه فکر وکړم او څرنګه فکر ونه کړم. نور مې ځان له واکه وتلی دی.

وېرتېر ګڼي چې شارلوته لا هم مینه راکوي، دا زهر راته تیاروي او زه يې په خوند خوند څښم. شارلوته لومړی ځل وي چې ورته د «ګران وېرتېر» غږ وکړي. وېرتېر وايي چې په وجود کې مې په دې کلمې سره آن د هډوکو په مغزو کې خوښي او خوند احساس کړ. دی وايي چې: څرنګه چې شارلوته د بل ده، نو له خدایه يې ځانته غوښتلای هم نه‌شم.

وېرتېر دا خبره کوي چې شارلوته يې کړېدن او ځور حس کوي او دا هم وايي چې بل فاني موجود زما هومره غم او کړاو نه دی لیدلی.

وېرتېر د شارلوتې په ګوته کې ګوتمۍ ویني، ښې اوښکې يې وبهېږي او له شارلوتې څخه ډېره کلکه هیله وکړي چې د موسیقۍ د آلې وهل ودروي. شارلوته ورته وايي چې ولاړ شه، خو خیر آرام اوسه! اوس خو دې آن د خپلې خوښې له خوړو خوا ګرځي. وېرتېر وايي: خدایه ته خو مې دردونه وینې، ته يې په خپله پایته ورسوه!

نور نو چې وېرتېر سترګې مازې ورولي، د شارلوتې تورې سترګې يې په سترګو کې ګرځېږي.

ګران لوستونکي ته د کتاب د خپرندوی له خوا:

(له دې وروسته د وېرتېر روایت ده ته د نږدې خلکو له خولې د کتاب خپرندوی راټول کړی دی او هم يې د ده موندلي لیکونه او یادښتونه په مناسب ځای کې راوړي دي.)

د وېرتېر په روح کې ناهیلۍ، درد او اندېښنې ژورې ولۍ کړې وې او په وجود کې يې تر پخوا زیاتې ځغلولې وې چې ورور ورو يې د ده ټول وجود پوښلی و. ذهني آرامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هماهنګي يې پاکې له لاسه ورکړې وي. دننی اور يې داسې ژبورې لمبې کوي چې د ده ټولې ورټياوې يوه په بله پسې له منځه وړي. له ټولو خواريو سره سره يې د زړه اضطرابونو وروستنی ذهني ځواک هم وراوبه کړی وي، د ژوند شور يې پکې وژلی او عقل او پوهه يې ترې وېلې کړي وي. وېرتېر په ټولنه کې ستومانوونکی غم څرګنداوه. ورځ په ورځ بدمرغي ترې راتاوېده او ورسره د بدمرغۍ په احساس کې شېبه په شېبه له عدل او انصاف ډېر لرې کېده. د البرټ دوستان کيسه کوي چې البرټ همدومره دروند سړی و چې د ژوند ستره شتمني يې تل د خپل ملګري سره يوازې پرېښودله، له کوټې وت، چې هسې نه وېرتېر يې په شتون کې ونه‌ځورېږي. د شارلوټې پلار ناروغ شي، بګۍ راشي او شارلوته ورولي، په سبا يې چې وېرتېر د شارلوټې ديدن ته ورشي او دا نه وي، نو په بل سبا يې سره له دې چې البرټ دا نه‌راولي، خو د وېرتېر په سر شارلوته بېرته کور ته راګرځوي. وېرتېر فکر کوي چې د دواړو ملګرو البرټ او شارلوټې ژوند يې خراب کړی دی او ځان ګنهګار بولي او رټي. بيا يې له البرټ سره د شارلوټې په خاطر په زړه کې کينه پيدا شي.

وېرتېر ته داسې اېسي چې «څرنګه چې شارلوته يې [(د البرټ)]خپله مېرمن ده، نو زه چې ورځم خامخا به يې په زړه کې ما ته کينه پيدا کېږي او اوس يې حسوم هم چې په ناراحتۍ او کړاو مې ويني او زړه يې غواړي چې ترې لرې شم او شتون مې ورباندې بوج او پېټی دی.» چې روان به شو، کله به چټک شو، کله به يې پښه ونيوله، چې ګواکې بېرته ستون شي، خو په همدې ډول به مخ ته پر خپله لار ته. چې د شارلوټې د پلار کور ته ورسېږي. د هغې کونډې ښځې نوی کروندګر وژل شوی وي. مخکنې زلمی کروندګر چې د دې ورور پسې اخيستی او پر دې مين و، او وېرتېر څو واره خبرې هم ورسره کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، خلکو ګومان کاوه چې دا نوی کرګر به هم هماغه مخکني زلمي کرګر وژلی وي.

د وېرتېر چې وويني چې هغه ورباندې ګران ځای چې تر هغې ونې لاندې يې خپله مينه پکې ليدلې وه، له ماشومانو سره يې لوبې پکې کړې وې، په تاوتريخوالي اوښتی او په وينو لړلی، نارامه شي او ملال شي. د کلي څو وسلهوال هماغه زلمی کروندګر راولي. وېرتېر يې وپوښتي چې اې بدبخته ولې دې پر ځان دا حال راوست؟ هغه په سړه سينه ورته ووايي چې «نه به دا بل څوک خپله کړي او نه به دا بل څوک خپل کړي.» وېرتېر ترې لرې شي، ټول وجود يې يو دم د وحشت او تاوتريخوالي په هغه احساس بل خېل شي. يوه شېبه ماليخوليا او زړهچاودون ورپيدا شي او له هغې ناهيلۍ، لټۍ او ملالتوبه راووځي. په محکمه کې د قاتل کروندګر ملګري دفاع کوي، خو محکمه يې ونهمني او البرټ ووايي چې کروندګر ملامت دی او بايد جزا ورکړل شي. د البرټ دا خبرې د وېرتېر په زړه کې لکه ستنې خښې شي او آن البرټ ته يې په زړه کې پټه دښمني هم پيدا شي. وېرتېر په ياداشت کې خپل ځان ته وايي: «اې بدمرغه موجوده! ته له چا سره په ژغورنه کې مرسته نشې کولای/ د چا د ژغورنې وس نه لرې، ښه پوهېږم چې نور مو د ژغورنې امکان نشته.»

د البرټ په اړه يې په يوه يادښت کې ليکلي وي: «زما څه ګټه چې ځان ته په وار وار ووايم، هغه شريف او ښه سړی دی! په داسې حال کې چې دا کار مې زړه دوې ټوټې کوي. انصافمنبدای نهشم.» شارلوته چې کور ته راځي، هرې خوا ته ګوري او د وېرتېر په خبرو پسې يې زړه ختلی وي، د خبرو يې ارمانجنه وي. البرټ له شارلوټې وغواړي چې له وېرتېر څخه ځان راټول او کاته ورسره لږ کړي. خو شارلوته غلې وي البرټ يې حس کړي؛ نو بيا هېڅکله د وېرتېر په اړه خبرې ونهکړي. خو دا شارلوته وي چې د وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسه راپیلوي.

مجرم (زلمی مین کروندګر) له ټولو خبرو انکار وکړي، وېرتېر محکمې ته شهادت ته وروغواړي او ډېر په قهر شي. تېرې ورځې وریه زړه شي. کمزوري کېږي او ورځ په ورځ زړه خوري. له خپلې د زړه سر، ګرانې او نمانځوړې موجودې سره یې په اړیکو کې یکنواخت درد ویني. دننني ځواکونه چې ځپي، ویني چې وحشت ترې کېږي. نه هیله او نه موخه لري.

(په دې کیسه کې راروان څو لیکونه وروسته موندل شوي دي چې د وېرتېر کیسه پکې بیان شوې ده)

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۱۲مې لیک:

ګران ویلهېلمه، وضعیت مې ډېر خراب دی. داسې لکه شیطان مې چې په رګو رانوتلی وي؛ زړه مې چوي او ستونی مې کېکاږي. کړاو وینم او په شپنیو وحشي صحنو کې ورکېږم. د ژمي په دې ساړه کنګل کې د شپې په ۱۱ یا ۱۲ بجو د سیند غاړې ته ولاړم. غوښتل مې په خلاصه غېږه په بل اور کې ځان ورواچوم. خپل دردونه او شکنجې وزغمم. ځان په همدې څپو کې وروغورځوم.

۱۷۷۲ د ډېسمبر ۱۴مې لیک:

ګرانه ملګریه! کوم عشق چې زه یې له شارلوټې سره لرم تر ټولو سپېڅلی، سوچه او پر وروری ټینګ نه دی؟ یو خیال راغی چې په غېږ کې یې ټینګه ونیسم او په میلیونونو بوسې ترې واخلم. سترګې مې یې په سترګو کې ورکې شي. ګرانې شارلوټې له منځه ولاړم، حواس مې ګډوډ دي. اته ورځې کېږي چې په بل هېڅ شي کې فکر نه کوم. سترګې مې له اوښکو ډکې دي. هېڅ ځای، ځای نه راکوي. ارمان مې دی چې نور خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه پر اوږه کړم.

روایت: وېرتېر مرګ ته تیار دی، خو په وحشت ځان نه وژني. غواړي په ټینګه عقیده او سنجولي آرام عزم سره دا کار وکړي. نور نو مرګ ته په خوښۍ غېږ ورکوي او خپل ملګري ته په دوو لیکونو کې چې په کنایه لیکل شوي، دا نقشه بیانوي:

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۲۰مې لیک:

ګرانه ملګریه، د ملګرۍ دې مننذوی یم. چې راته وایې درستون شم، ښه وړاندیز نه دی. غواړم څه وخت نور هم وګرځم، په تېره په هغه شېبه کې چې اوږدمهاله کنګل او ښکلو واټونو ته هیلهمن اوسېدای شو. تا چې ویلي، راپسې راځې، ښه خبره ده. خو پینځهلس ورځې نور هم ودرېږه، زه بل لیک درلېږم. مور ته مې ووایه چې دعا راته وکړي، ډېره رانه ځوربدلې ده. ښښه ترې غواړم. دا به مې برخلیک وي چې د ډېرو، چې د نېکمرغۍ لامل یې کېدای شوم، د ځور سبب شوی یم. خدای پامان ملګریه.

روایت:

کرېسمېس ته یوه اونۍ پاتې وي، شارلوته وېرتېر ته ډالۍ جوړې کړي؛ وېرتېر هم وروړسېږي او دا ورته وایي چې «تا ته به هم ډالۍ درکړل شي- یوه ډېوه او یوه بله هم ورسره. خو خیر دی تاسې عاقل او آرام اوسئ!» (وېرتېر په غوسه شي چې دا خبره څه مانا؟) شارلوته خپله خبره پسې وغځوي:«خو تر هغې پورې باید ته رانشې؛ او باید همداسې وشي. نور نو دوام نشي کولای!» وېرتېر له ځان سره تکراروي چې «نور نو داسې دوام نشي کولای!» شارلوته چې هرڅومره خواري وکړي، پوښتنې ترې وکړي، د وېرتېر له دې احساسه راایستلای نهشي او د هغه پر خوله همدا خبره تکرارېږي «نور نو دوام نشي کولای!». وېرتېر چیغه کړي چې «نه شارلوټې! زه به دې نوره ونهوینم!؟» شارلوته زارۍ ورته وکړي چې «ته خو پر ځان واکمن شه، آرام شه.» د وېرتېر لاس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونو کې نيسي او ورته وايي چې «ولې داسې کوئ؟ زه د بل يم. همدا زما د خپلولو ناممکن وضعيت زه ستاسې په سترګو کې دومره جذابه او ښکلې برېښولې يم!»

وېرتېر لاس ترې لرې کوي او ناره کوي: «څومره پوهه، څومره هوښياري! ښايي دا نظر دې البرټ درته ويلی وي! څومره سياستوال چلن! آه، په رښتيا څومره له سياسته ډک چلن!» شارلوته ترې وغواړي چې «لږ وګرځئ، تر ما به ځان ته ستا د مينې ډېره وړ ښځه پيدا کړئ. بيا به ټول نېکمرغه يو! او ډېر خوند به ترې واخلو!»

وېرتېر موسک شي «دا مطلب چاپولای شو او ټولو ښوونکو ته يې سفارش ورکولای شو. آه، شارلوتې! بيا هم ما ته يو څه موکه راکړئ: هر څه به سم شي!»

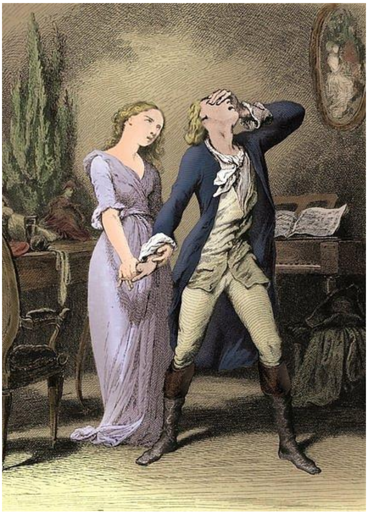

شارلوته ترې غواړي چې «د نوبل عيد (کرېسمېس) تر شپې پورې مه راځه وېرتېره!» چې وېرتېر ځواب ته خوله جوړوي، البرټ رانوځي. وېرتېر ورسره ساړه او بېخي کنګل سترېمشي وکړي، دواړه له يو بله ځورېږي. وېرتېر د ماخستن تر اتو بجو هلته پاتې شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خوړو پر مېز خواړه کېښودل شي، وېرتېر خپله خولۍ او لکڼه راواخلي؛ البرټ سوړ نګ ورته وکړي او دی هم سمدلاسه تر تېري وکړي، کور ته ولاړ شي؛ په چیغو چیغو وژاړي او په زوره زوره له ځان سره غږېږي. د دوشنبې په سهار د ډېسمبر په ۲۱مه ښارلوټې ته دا لیک ولیکي:

«ګرانې شارلوټې، چې له تاسو راغلم، زړه مې ډک و، له ځانه بېخوده وم. بیا مې پرېکړه وکړه چې له ژوند سره مخه‌ښه وکړم. کله کله مې فکر کاوه چې په موږ درېیو کې باید یو له منځه ولاړ شي. تر اوسه مې ټینګ هوډ شته چې له ژوند سره خدای‌پاماني وکړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار ته ووایي «چې له چا سره مې کتابونه دي، ترې راټول یې کړه؛ کومو بېوزلو ته مو چې پیسې ورکولې، ورېې کړه. د سوداګرو او دوکاندارانو حساب وغواړه.» مازدیګر پینځه بجې وي چې کالي او کتابونه یې په یوه لوی صندقو کې ښه منظم کېږدي. شارلوټې ته په همدې وخت د لیک وروستۍ کرښې لیکي چې:

«ته به آرامه او بېغمه وې، زه به د کرېسمېس اختر ته درنه‌شم او ستا د امر اطاعت به وکړم. شارلوټې نن، یا هېڅکله، د نویل په شپه به ته دا لیک په خپل لاس کې ونیسې، وبه رېږدې، په ګرانو اوښکو به یې دې لوند کړې! همداسې مې زړه دی! پکار هم ده! آه، په رښتیا څومره خوشحاله یم چې بالآخره مې خپله پرېکړه وکړه!»

شارلوټه هم اندېښمنه وي، البرټ ته ووایي چې تر اختره به وېرتېر رانشي. البرټ هم پر آس سپور شي او د سبا کار یې پیل کړي. شارلوټه له ځان سره چورت وهي چې څومره نېکمرغه او ښه مېړه مې دی، وفادار او ښه انسان. بلې خوا ته پر شارلوټه وېرتېر ګران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. کاش چې ورور کولای یې شو. خپل ټول خپلوان په ذهن کې تېر کړي، خو یو یو منفي ټکی پکې ومومي؛ ځکه خو هېڅوک د وېرتېر وړ ونه‌ویني. په روح یې دا احساس غلبه وکړي چې د ځان لپاره یې وساتي. په همدې وخت له زینو د وېرتېر د راتگ غږ وشي؛ شارلوته ورته وایي چې «هغه قسم دې څه شو؟» وېرتېر وایي «ما خو قسم کړی نه و!» شارلوته وایي «لږ تر لږه خو به دې زما د غوښتنې درناوی کړی و او ما دا غوښتنه زموږ دواړو د آرامۍ لپاره کړې وه.» شارلوته خپله خدمتگاره په خپلو ښځمنو ملگرو پسې ولېږي، خو په زړه کې کله وایي چې کاشکې رانشي. خدمتگاره چې راشي وایي «د نه‌راتگ ښښنه یې وغوښته!» وېرتېر د شارلوتې ځینې په امانت وړې کتابونه ورته راوړي او نوي نور کتابونه ترې وغواړي. په کتابونو کې د «اویسان» د شعر کتاب وي چې په خپله وېرتېر ژباړلی وي، د شارلوتې په غوښتنه یې وېرتېر راواخلي او شعر یې ورته ولولي:

کولما[1]: خپل گران ملگري سالگار ته لیک دی چې د دوی دواړو پلرونه د یو بل دښمن خو دوی وبله ملگري وي او بیا سالگار د ده ورور وژلی وي؛ خو دی په دواړو پسې خپه وي - په خپل مړه ورور او تللي سالگار پسې.

مینونا[2]: مینونا ته په لیک کې (چې مینونا مهربانه نجلۍ وي) د *اولین* او *آلیَن* د موسیقۍ او ښو ورځو او نورو ملگرو د مړینې او غم یادونه کوي.

---

[1] - دا د شعر د پاړکي نوم دی.

[2] - دا د شعر بل پاړکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راینو[1]: له رود سره په خبرو کې د خپل خواږه ملګري *آلپن* چې ښه سندرغاړی و، په دې پاړکي کې یې د زمزمو یادونه کوي.

آلین[2]: راینو ته لیکي: چې *مورارو* ووړ ووړ جوړشوی اندام لاره. ښه توره یې وهله او غړ یې په بېلکو[3]، ژیو او غرونو کې د هیبت انګازې کولې. په جګړه کې خشمېدلی او په ناسته ولاړه کې آرام او سنګین و. «خو ته ځومره لوی وې، مګر ټول ګور دې زما څلور ګامه کېږي.» مورارو ترانې ویلې، پلار یې همدا یو زوی لاره.

په دې لیک کې مورارو د خپلو زامنو او لور د مړینې کیسه کوي چې څرنګه د ده تر سترګو لاندې بلې دنیا ته ولاړل او اوس هماغه کمر ته ګوري چې هلته یې د بچیو ساوې ختلې، د دوی ارواوې ویني. *آرېندال* او *آرمین* یې زامن وي او *دورا* یې لور. *آرماز* د دورا مین وي. *ابرات* چې دورا یې تښتوله، آرېندال یې ونیسي او په ونه پورې یې وتړي. د دورا ژغورلو ته ورودانګي، خو آرمار یې په غشي وولي او ومري او بیا آرمار د سیند څپې لاندې کړي او دورا هم د خپلو سترګو مخ ته په اوبو کې نارې وهي، ژاړي او له غمه ومري.

دا د اویسان شعر وي چې وېرتېر یې شارلوټې ته ووایي او د هغې له سترګو د اوښکو نېز راوبهېږي. وېرتېر د خپلې مینې خوارۍ او ماته ویني. شونډې او سترګې یې د شارلوټې پر متو کېښودل شي، هغه وسوځوي. مګر له وېرتېره وغواړي چې نور شعر هم

---

[1] - دا د شعر بل پاړکی دی.

[2] - دا د شعر بل پاړکی دی.

[3] - د سپینو یا شنو تیږو هسک هسک کمرونه یا د غرونو کمري څوکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي.

«د مړاويتوب وخت مې رارسېدلی، ژر به مې سيلۍ پاڼې ورېژوي. هغه څوک به راشي، چې زه يې د ښايست په اوج ليدلی يم. شاوخوا به سترگې واړوي، خو زه به د تل لپاره تللی يم.» وېرتېر د شارلوتې لاسونه ونيسي او پر خپلو سترگو او تندي يې ټينگ کېږدي. د شارلوتې روح دې ته د وېرتېر د موخې الهام ورکړي. شارلوته يې هم لاسونه ونيسي، خپل ټټر ته يې نيژدې کړي، ځان ورمات کړي، د شارلوتې سوځوونکي اننگي د وېرتېر پر اننگو ولگېږي. له وېرتېره د هستۍ عالم ورک شي. وېرتېر شالوته په غېږ کې ونيسي، په زړه پورې يې ټينگه کړي او د دې رېږدېدونکي شونډې چې نامفهومه خبرې بيانوي په قهرجنو بوسو وپوښي.

شارلوته لومړی په کمزوري غږ وايي: «وېرتېره! وېرتېره!» او په کم زور يې له ځانه لرې کړي او بيا په کلک او تر ټولولو شريف احساس ناره کړي: «وېرتېره!» وېرتېر يې هم بې له کومه مقاومته خوشې کړي او ځان يې په پښو کې وروغورځوي. شارلوته ناڅاپه ودرېږي؛ د مينې او قهر د احساساتو ترمنځ ايساره وي: «وېرتېره دا مو وروستنی ديدار و! بيا به مې هېڅکله ونه‌وينې!» بلې کوټې ته ترې ولاړه شي، ځان هلته بندي کړي. وېرتېر نيم ساعت هماغسې پر غولي پروت وي. بيا د شارلوتې د کوټې وره ته ورشي، ورو ورغږ کړي چې: «شارلوتې! شارلوتې! خير يوه بله کلمه، يوه بله خدای‌پاماني!» خو د شارلوتې غږ رانه‌شي، وېرتېر په وره کې لږ دم ودرېږي، خو چې شارلوته غږ ونه‌کړي نو په ډېر کړاو ناره کړي: «خدای پامان شارلوتې! د تل لپاره خدای پامان!»

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرتېر له کوره ووځي، غره ته ولاړ شي، د شپې په یوولس‌نیمو بجو کور ته راشي، کالي یې لانده وي، خولۍ یې نه وي. بیا یې خلک پیدا کړي چې د کمر پر سر ترې پاتې وي او خلک حیران وي چې وېرتېر په دې توره شپه، په دې واوره کې څرنګه د کمر سر ته ختلی او لاندې رغښتی نه دی! په سبا یې وېرتېر په لیک لیکلو وي او له خدمتګار څخه یو ګیلاس قهوه وغواړي. شارلوټې ته لیکي: «وروستنی وار دی، د وروستي ځل لپاره سترګې پرانیزم! افسوس چې بیا به هېڅکله زما سترګې لمر ونه‌ویني. دا وروستنی سهار دی. وروستنی، شارلوټې! خو زه د وروستني د کلمې په اړه هېڅ تصور په ذهن کې نه لرم؛ په داسې حال کې چې لا ښه واکمن یم. چې د مړینې خبره کوم، یوازې خیالونه کوم... ما د ډېرو مړینه لیدلې، خو بشر دومره محدود دی چې په خپل ذهن کې یې د ژوند د پیل او پای هېڅ مفکوره نشته. نه د له‌منځه‌تګ په معنا پوهېږم. مړینه، له‌منځه‌تګ، مړی، خاورو ته سپارلی، ښخ تابوت – هېڅ درک یې په اړه راسره نشته.» وېرتېر بیا وایي : «چې په غېږ کې مې ونیولې، چې بوسې مې درنه واخیستې، او چې د مینې کلمې مو سره وویلې، یو بل ژوند و، یو آسماني خوند و او ما ستا مینه حس کړه. زه به ولاړ شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغې دنیا کې به دې په تمه یم، ته زما یې، زه مې خپل پلار او ستا مور ته ورځم. دوی به ما ته طاقت او ډاډ راکړي. ته مې چې په غېږ کې ونیولې، نو زما شوې، چې هغې دنیا ته راشې، مخې ته به دې درشم او دومره واره به دې په غېږ کې ونیسم چې پای نه لري. له تا سره به په ابدي اړیکه پاتې شم. زه نه په خوب یم او نه اِلاګویۍ (هذیان) کوم. هلته به دې مور ووینم چې ستا بشپړ تصویر دی او د زړه خواله به ورسره وکړم، خپل زه به ورته تش کړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار وپوښتي چې البرټ راغلی که نه؟ هغه ووايي چې هو، پر آس یې لیدلی! نو لیک ورته ولیکي او ورباندې وکاږي چې «ستا توپانچې مې امانت پکار دي. د یوه سفر نیت مې کړی! خدای دې مل شه! همېشه روغ اوسې!»

د شارلوتې پاک روح په دې کشاله کې وي چې څرنګه د دې او وېرتېر ترمنځ شوې پېښه البرټ ته ووايي او څرنګه وېرتېر هېر کړي. او البرټ خو د وېرتېر پر ځانوژلو باور نه‌شي کولای او وايي چې هغه زلمی به هېڅکله دا کار ونه‌کړي او همدا خبره د شارلوتې زړه لږ آراموي. البرټ چې کور ته راورسېږي، ډېر ډاګونه راغلي وي. شارلوت خپل لاسي کار ورسره واخلي او د البرټ دفتر ته روشي؛ په زړه کې یې زر سواله زر اندېښنې وي، اوښکې تېروي؛ خو نه پوهېږي چې څرنګه خپل شوم احساسات او د تېرې شپې پېښه البرټ ته ووايي. د وېرتېر خدمتګار راشي، لیک ورکړي، البرټ هم شارلوتې ته ووايي چې توپانچې ورکړه؛ ښه سفر ورته غواړم. د شارلوتې پر زړه غمې ګډې شي؛ د وسلو په ورکړه او پاکولو ځنډ کوي، چې البرټ د پوښتنې په نښه وروګوري، نو وسلې خدمتګار ته ورکړي او رخصت یې کړي.

وېرتېر وسلې واخلي او د نوکر د کیسې پر بنسټ چې شارلوتې ورکړې دي، هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکې کړې دي او ځنډ يې وربانديې ايستلی دی، نو څو ځله هغه وسلې ښکل کړي او شارلوټې ته په ليک کې وليکي: «زما پرېښتې، چې خدای‌پاماني دې راليږلې نه وه، پر ما دې لکه چې د زړه ور ترلی دی؟ تا په دې وسلو او کار زما مرگ آسانه کړ. خو ته به هېڅکله هغه چا ته په زړه کينه ونه‌ساتې چې ستا لپاره دومره کړېږي!» وېرتېر بيا وېلهېلم ته وليکي: «زما گران ملگری وې. دا مې وروستی ليک دی. مور ته مې ډاډ ورکړه، [وېلهېلمه] گوندې خدای دې وبښي!»

وېرتېر خپل پوروونه تصفيه کړي او ځينې اسناد وسوځوي. د سفر توښه تياره کړي. البرټ ته وليکي: «ستا ملگرتيا مې په بد ډول ځواب کړه. ستاسې هوسايي مې له منځه يوړه، ستاسې تر منځ مې باور خام کړ. خدای پامان! همد اوس دا وضعه پايته رسوم! آه، گوندې زما مړينه ستاسو د نېکمرغۍ لامل شي! البرټه! البرټه! دغه آسماني پرېښته خوشحاله او نېکمرغه وساته... چې د خدای رحمت دربانديې وشي!»

وېرتېر خپل ټول اسناد وپلټي، ځينې ليکونه وېلهېلم ته مُهر او موم کړي، ځينې اسناد وسوځوي. په لسو بجو يې نوکر ويده شي، چې سبا تر شپږو بجو مخکې يې د ارباب آسونه تيار وي. دی په يوه ليک کې شارلوټې ته ليکي: «شارلوټې، لوی قادر تاسې په خپله سينه کې ځای کړي يئ، لکه ما چې تاسې په خپله زړه کې ليږدوئ. ستا چې پر کومو شيانو لاس لگېدلی و او هغو ته دې سپېڅلی ماهيت ورکړی و، لکه ماشوم مې څو څو واره ښکل نه کړل؟ اې گرانه د زړه سره آسماني مخه! زه هغه د يوه ميراث په توگه تا ته دربښم. له تا غوارم چې حرمت يې خوندي وساتې؛ پر هغو مې زرگونه زرگونه بوسې نقش کړې دي. په زرگونو ځله مې چې له کوټې به وتم، پر هغو درود ويلی دی! له پلار څخه مې دې په يوه ټوټه ليک کې غوښتي چې قبر ته د ټيټولو تر پايه مې د وجود ملتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي؛ د لارې پر سر مې ښخ کړئ، چې که کشيش پرې تېرېږي، نښان ورباندې کېږدي! څوک اوښکې ورباندې تويې کړي او څو ايماندار مسيحيان مې څنګ ته ښخ شي. که ستا له لاسه د مرګ جام وڅښم، وروستی هيله به مې پوره شي، دا مهرباني پر ما وکړه. خو دريغی چې ستا لپاره قربان شوی وای، تا ته مې د ژوند خوندونه دربښلي وای. غواړم په همدې اغوستيو جامو کې خاورو ته وسپارل شم. شارلوتې ستا لاسونه پرې لګېدلي او متبرک شوي دي. او دا لورېينه مې ستا له پلاره هم غوښتې ده! هغه ټکری چې د مخ په رنګ (ګلابي) و او زموږ په لومړی ليدنه کې دې پر ټټر غوړولی و، د دې بدمرغه دوست کيسه دې ورته وکړه او هيله کوم راسره ښخ يې کړئ. هغه دې زما د زوکړې په ورځ راته ډالۍ کړی و، آه څومره مې بوی کړی! آرامه اوسه، هيله کوم آرامه اوسه! توپانچې ډکې دي! د نيمې شپې نغاره اورم، ګوندې څه چې کېږي، وشي! شارلوتې! شارلوتې! خدای‌پامان! خدای دې مل شه!»

ګاونډی په شپه کې د ډز غږ اوري، خو چې هر څه آرام وي، بېرته ويده کېږي. د سبا سهار شپږ بجې چې نوکر ورځي، وېرتېر پر ځمکه پروت وي؛ لا سا ور کې وي. ډاکټر راخبر کړي او د البرټ کور ته پيغام وروړي، خدمتګار په ترټرې پېښه ورته بيان کړي. شارلوته بېسده شي او د البرټ له پښو سره پر ځمکه راولوېږي. ډاکټر چې وېرتېر وګوري، نبض يې وي، خو وجود يې فلج وي. وېرتېر د ښي سترګې پاس پر تندي ځان په توپانچه ويشتلی وي او ماغزه يې باد شوي وي. ډاکټر يې د لاس حجامت وروکړي، خو زياتې وينې ترې ولاړ شي او پوه شي چې د مېز کار ته ناست يې ځان ويشتلی دی. لا يې زګېروي وي. وېرتېر جامې پوره اغوستې وې، موزې په پښو، آسماني شين پتلون، ژېړ جيلک يې اغوستي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البرټ او شارلوته راورسېږي، البرټ په غم او اندېښنه او خپګان کې وي او شارلوته ناهیلې، دومره چې بیانېدای نهشي. بوډا چې کارونه مخته وړي، له زامنو سره راوسېږي، وېرتېر پر تندي ښکل کړي. دوی دومره ډېر خپه وي چې حد نه لري. د وېرتېر لاسونه او پښې ښکل کړي.د هر یوه له وجوده سېک ختلی وي. وېرتېر پر ټولو ګران وي. وېرتېر د دوی په مخ کې ساه ورکړي او کوچنی ماشوم په سختۍ ترې رابېل کړي. وېرتېر په غرمه له فاني نړۍ کډه وکړه. وېرتېر چې څرنګه وصیت کړی و، سپینږیري او زامنو یې هماغسې په هماغه ځای کې خاورو ته وسپاره او د ده جنازه یې وکړه. په البرټ کې هېڅ سېک نه و. ټول د شارلوټې ژوند ته اندېښمن وو او وېرېدل چې هغه هم ونهمري. روزمزد کارګرو د وېرتېر جسد د قبر تر ځایه یوور، خو یوه کشیش یې هم جنازه ونهکړه.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د ګوېټه ویناوې

لومړی کتاب:

۱۷۷۲ د مې ۴مه:

آه، په رښتیا چې بشر څرنګه یو موجود دی چې آن له خپل ځانه ګیله کوي.

★★★

انسانان به درد او کړاو بېخي کم وځوروي، هله (خو د عالمیانو خدای پر دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې ولې دوی دا وړ دي...) چې د خپل تخیلي ځواک له ټول قدرته د خپلو دردونو او غمونو د خاطرو په یو بل پسې رایادولو او وربانديې تېرېدلو لپاره کار وانخلي او پر ځای یې د حال زمان ته، چې دوی ته هېڅ معنا نه لري، غاړه کېښږدي او وزغمي...

★★★

ښه مې ولیدل چې وران پوهاوي، لټي او بابېځه کارونه په عالم کې تر چل ول، ټګۍ، تزویر او شرارته زیاته ګډوډي رامنځته کوي .

★★★

دا بڼ د مسلکي او متخصص بڼوال د ګوتو برکت نه دی بلکې نخچه یې د یوه حساس زړه په وسیله کښل شوې؛ هغسې موجود جوړ کړی چې غوښتل یې له هغه بڼه په خپله خوند واخلي او د ښکلا څکه یې وکړي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د مې ۱۰مه:

د هغه لوی ښتن حضور احساسوم چې موږ یې د خپل تصویر پر پله پیدا کړي یو او د هغه خدای سا احساسوم چې ټول ورباندې ګران دي او تل موږ پر مخ بیایي او موږ د ابدي خوندونو د سیند پر سر لامبېدونکي ساتي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۳مه:

له خپل زړه سره د کوچني ناروغ ماشوم غوندې چلن کوم؛ په هر څه کې یې امر ته غاړه ږدم .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

کوم وګړي چې ځانګړی مقام یې په برخه دی، له خپلو لاس لاندې خلکو څخه لږ لرې ګرځي، داسې چې ته وا ډارېږي که ورنیژدې شي خپل ډېر شیان به یې له لاسه ووځي او همغومره کمعقلان دي او همغومره شوخه او شروره طبعه لري چې یوازې په دې خاطر تېتو او لاس لاندې وګړیو ته ورنږدې کېږي چې هغوی د خپلې ژبې په تک تر پخوا زیات وکړوي او وځوروي...

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

دا مې عقیده ده، څوک چې دا خپله وظیفه ګڼي چې له هغو وګړیو چې عموماً د «عوامو» په نامه یادېږي، ځان لرې وساتي، له هغه ډارن سره هېڅ توپیر نه لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ له وېرې ځان له دښمنه پټ کړي .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۲٦مه:

یوازې او یوازې طبیعت دی چې ناختمېدونکې شتمني لري! یوازې طبیعت دی چې له نقاشه لوی هنرمن جوړولای شي!

★★★

کوم سړی چې قوانینو او مقرراتو ته درناوی کوي، هېڅکله به د ریشخنده ډک یا بېمعنا او یا بېخي بد څه ونه پنځوي!

★★★

هر رښتینی احساس د طبیعت مرۍ زندۍ کوي او هغه غوړېدا او حقیقي څرگندتیا ته نه پرېږدي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۳۰مه:

کوم څه مې چې د نقاشۍ په اړه وویل، کټ مټ د شاعرۍ د هنر لپاره هم رښتیني دي. بس همدا بسنه کوي چې کوم څه چې ښکلي دي، ویې مومې او ویې پېژنې او بیا دا زړه درکې پیدا شي چې بیان یې کړې؛ واقعیت دا دی چې دا [شعر] په ډېرو لږو کلمو کې د ډېرو زیاتو شیانو د ویلو معنا لري.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جون ۱٦مه:

دا اړينه بولم، لږ تر لږه کوم کتاب چې وايم، په سليقه مې ښېخي برابر وي، هغه ليکوال مې خوښ دی چې ما په هغه دنيا کې گرځوي چې پکې اوسېږم او څه مې چې شاوخوا دي، انځوروي يې؛ هماغه چې ليکنې يې زما د زړه پام وروگرځي او علاقه يې ورسره پيدا شي، او همغومره چې حقيقي ژوند مې ځان ته ورکاږي، ځان ته مې وروکاږي او خپل مې کړي.

★★★

۱۷۷۱ د جون ۲۱مه:

راتلونکی، کټ مټ له ټاکلي ځايه د لرې کېدو غوندې دی.

★★★

کله چې کوم څه لرې پراته وي، رانيژدې کېږي او لاسته مو لوېږي، راته جوتېږي چې هېڅ هم نه دي بدل شوي او بېرته وينو چې په هماغه درد او بدمرغۍ کې ښکېل يو... او بل ځل مو روح د هغې نېکمرغۍ په هيله سوې سوې چيغې پيل کړي چې لږ مخکې يې له لاسه وتلې .

★★★

په پای کې آن تر ټولو ناکرار آواره هم د خپل ټاټوبي لپاره آه کوي او په خپله جونگړه کې د خپل ژوند د ملگري په خوا کې، د خپلو بچيانو په منځ کې، چې د دوی لپاره د يوې مړۍ د موندلو لپاره خواري کوي، هغه خوندونه مومي چې په دې آرته او لويه نړۍ کې يې بېځايه په لټه ځان سترۍ کړی و!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جولای لومړۍ:

موږ ډېر وخت په ګیلو او مانو خوله خلاصه کړې وي، او دا وایو چې ښې ورځې مو بېخي کمې په برخه شوې، خو برعکس یې بدې ورځې ښې په پېخرو دي! مګر ما ته داسې ښکاري چې ډېر کله په ګیلو او شکایتونو کې بې‌انصافي کوو! په داسې حال کې چې زړه مو تل د هغو ښېګڼو او خیر شکر ایستلی چې هره ورځ یې لوی خدای را په برخه کوي، هله به زورور ځواک ترلاسه کړو چې کله کله بدي راورسېږي او موږ یې وزغمو.

★★★

زموږ د طبعې له لټۍ سره بېخي ډېره جوړه ده؛ خو که د هلو ځلو قدرت راکې وي، هر کار ډېر آسانه او هوسا ترسره کېږي او په رښتیا په هغه فعالیت کې رښتینی او ښکاره خوند مومو.

★★★

کوم څه چې انسان او نورو ته زیان اړوي بداخلاقي یا اخلاقي فساد دی.

★★★

بدخُلقي له خپل ځانه یو ډول نارضایتي ده. د دې نارامۍ سرچینه د ځان د ناارزښته ګڼلو په احساس کې ده. یو ډول د زړه څـْـوَب او له ځانه کرکه ده چې حسد هم ورسره غوټه شوی او د لېوني ځانمینتوب په وسیله پارېدلي دي.

★★★

۱۷۷۱ د جولای ۲۰مه:

څوک چې پر ځان دا سختي یا کړاو راولي چې ځان ته ویاړ وګڼي او له تاسې سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې شي مرسته کوي چې اړتیا ورته نه لرئ، یا پیسې درکوي او یا په خپله شخصي علاقه کوم شی درته اخلي، په رښتیا چې کمعقل سړی دی...!

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۲مه:

دا مې زده کړل او څومره چې ممکنه وه پوه شوم، کله چې کوم خارق‌العاده وګړي پر لوی او داسې کار چې بېخي ناممکن برېښېده، لاس پورې کړی، عامو مست او نامنطقي موجود بللی دی.

★★★

هلې ځلې او خواري کول د قدرت او زور نښه ده.

★★★

موږ یوازې هله پر یوه شي د قضاوت کولو وړتیا مومو چې د نورو په احساساتو کې ځان شریک کړای شو.

★★★

بشري طبیعت محدود دی. واقعیت دا دی چې یوازې په ټاکلې کچه ښادي، کړاو او درد زغملای شي؛ او چې له دې ټاکلې کچې واوښت، تسلیمېږي.

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۵مه:

دا بېخي رښتیا ده چې په دې نړۍ کې یوازې او یوازې مینه موږ د ژوند لایقوي.

★★★

کله چې یوه پېښه وپنځوم، او بیا یې بیا بیانوم، او د هېرتیا له امله مې د هغې ټاکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښې یادونه هېره شي، نو سمدواره راچیغې کړي: «لومړی ځل دې دا برخه بل څېل بیان کړې وه!...» داسې چې تازه په تازه چې کومه کیسه ورته کوم، اړ یم چې د هغې دعا غونډې یې ورته ووایم چې چا په یاد کړې وي: په هماغه غاړه، په هماغه معمول غږ او بې له دې چې په کیسه کې مازې کوچنی بدلون راولم! په دې کار سره ښه راته معلومه شوه چې کوم لیکوال د خپل کتاب په دویم چاپ کې څرنګه په خیالي ماهیت سره غواړي بدلونونه راولي، هرومرو د کتاب د ویجاړۍ لامل کېږي! ان که سل ځله یې په دې نیامت هم وکړي چې د خپلې لیکنې شاعرانه ارزښت لوړ کړي!

★★★

۱۷۷۱ آګېسټ ۱۸مه:

تر ټولو معصومه او بېګناه ګرځېدا د زرونو وړو او بېچاره چینجیو ژوند اخلي! ستا یوازې یو ګام د مېږیانو زښت زیاتې خوارۍ نېستې نابودې کوي او په له شرمه ډک ګور کې کوچنۍ دنیاګۍ په ځمکه ننباسي...

★★★

دویم کتاب

۱۷۷۱ اکتوبر ۲۰مه:

داسې جوړ شوي یو چې هر څه ته د خپل ځان د ګټې پر بنسټ ګورو او بیا ځان له نورو ټولو شیانو سره تلو، پایله یې دا شي چې په ټولو شیانو کې چې ورته ګورو، نېکمرغي یا بدمرغي ځای نیسي، نو په دې خاطر تر یوازېتوب بل هېڅ بد او خطرناک شی نشته!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخیل د ځواک غریزي غوښتنه دا ده چې مخ په بره روان وي او د شاعرۍ په هنر کې پر پرتو انځورونو او خیالځغلونو خړوبېږي؛ د موجوداتو داسې نظام رامنځته کوي چې موږ یې په زینو په تر ټولو ټیټه پوړۍ کې یو، په هغه ځای کې چې زموږ تر وجود بهر هر څه تر موږ اوچت ښکاري او هر څه تر موږ بشپړ. او دا خو ښېځي طبیعي خبره ده چې ډېر وخت داسې ګڼو چې له ډېرو شیانو بې‌برخې یو او داسې ښکاري کوم شی چې موږ ته رارسېدلی نه دی بل یې څښتن دی. بیا نو چې کوم شی په خپله لرو هغه کس ته یې وربښو او له هغه څیز پرته مو په احساساتو، خوی بوی او چلن کې یو څه یکنواختي راځي، ځکه چې په ماهیتي لحاظ هغه شی غواړو او راته ایډیال دی، په همدې خاطر یې هغه کس ته وړاندې کوو؛ په دې ډول له هغه نېکمرغه انسان سره مخامخېږو چې ته وا دا مخلوق زموږ له آثارو او مصنوعاتو څخه جوړ شوی.

★★★

کله چې موږ له ټولو کمزوریو او ناچاریو، بدمرغیو او بدبختیو سره په یوازې ځان پله په پله مخ ته ځو، ډېر وخت تر هغو کسانو مخکې او وړاندې هغه ځای ته وررسېږو، چې د بادبان او پاروګانو په مټ مخته تللي وو...

نو دا د ځان په اړه هغه واقعي او رښتیني احساس دی چې انسان د نورو په څنګ کې ګام مخته کړي او یا حتی ترې مخته شي.

★★★

۱۷۷۱ نومبر ۲٦مه:

په دنیا کې تر دې بل هېڅ واقعي او حساس خوند نشته چې انسان ستر او شریف آزاد روح ولري!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ ډېسمبر ۲۴مه:

دا بېخي کم‌عقل او پوچ کار دی چې انسان نور وګړي د خپل ځان په تله وتلي.

★★★

په ډېر شوق غواړم هر څوک په خپله لار پرېږدم چې ولاړ شي، په دې شرط چې نور هم ما پرېږدي د دوی غوندې په کومه لار مې چې زړه وي مخته ولاړ شم.

★★★

۱۷۷۲ جنوري ۸مه:

هغوی څومره احمقان دي چې پر دې يې سر نه خلاصېږي چې مقام هېڅکله هېڅ کار نه‌ترسره کوي او حقیقت خو دا دی کوم څوک چې لومړی ځای نیسي، بېخي نادره ده چې لومړی نقش هم ترسره کړي! رښتیا خو دا ده چې څومره شاهان د لومړي وزير (صدراعظم) په ګوته مخته ځي او څومره لومړي وزيران د خپلو منشیانو تر اغېزې لاندې ژوند کوي!

★★★

زه ګومان کوم، لومړنی کس هغه دی چې ذهن يې پر هر بل شي ورسېږي او په کافي اندازه قدرت يا مکر او چل‌ول ورسره وي چې د خپلو شاوخوا وګړيو له واک او ځواکه ښه کار واخلي او د دوی له احساساتو څخه خپلو موخو ته د رسېدو لپاره ګټه واخلي.

★★★

۱۷۷۲ فبروري ۱۷مه:

د روح هوساینه او باطني خوښي په رښتیا چې عالي شی دي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۲ مې ۹مه:

زما څه ګټه چې نن هر زده‌کوونکي ته دا واقعیت بیا بیا ووایم چې ځمکه ګرده ده؟... په داسې حال کې چې بشر ته همدومره بس ده چې څو لوټې خاوره یې په لاس کې وي او خپل پایښت پرې ډاډمن کړي؛ واقعیت دا دی چې د خپل بې روحه پیکر د ویده کولو لپاره تر دې هم کمه خاوره ورته پکار ده.

★★★

آه! څه پوهېږم چې ټول نور انسانان هم پوهېږي؛ خو زما زړه یوازې او یوازې زما دی او بس .

★★★

۱۷۷۲ نومبر ۱۵مه:

ښه پوهېږي چې مذهب ته څومره درناوی لرم؛ داسې ګڼم چې [مذهب] هغه سړي ته چې د زیاتې ستومانۍ له امله یې پښې مړې او ګنګس دی لکړه ده... [مذهب] په هغه شېبه کې خړوبېدل دي چې د تندې له امله له پښو لوېږي.

★★★

۱۷۷۲ ډېسمبر ٦مه:

په رښتیا انسان، دغه نیمه‌خدای چې دومره د ستاینې وړ ګرځېدلی، څه دی؟ آیا په دقیق ډول په کومه شېبه کې چې تر بل هر وخت زیات ځواک ته اړتیا لري په وجود کې یې د دغه ځواک کمښت نه څرګندېږي؟..

... او کله چې په خوشحالۍ کې خپل ځواک بیرته ترلاسه کوي او یا په ژور غم کې سر په زنګانه شي، ایا په هماغو حالاتو کې، لا هم ایسار نه دی؟ او آیا تل په دې سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

يکنواخته او نابدلېدونکې پوهېدا سره له خپل کوچنيوالي او حقارته نه راګرځول کېږي، په داسې حال کې چې په خپله په دې هيله او آرزو کې ژوند کوي چې ځان په بې‌انتهايي کې محو کړي...؟

★★★

کله چې له مرګه غږېږو، يوازې خيال ځغلوو... ما د ډېرو مرګ ليدلی. خو بشر دومره محدود دی چې د خپل ژوند د پيل او پای هېڅ نظر/ايډيا يې په ذهن کې نشته .

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوهان ولفګانګ فون ګوېټه ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول اړوندې خبرې

سریزه: پېیر بېرتو

«د ځوان وېرتېر دردونه» په ۱۷۷۴ز کال کې د لایپزیګ (Leipzig) په ښار کې د (Weygand) په نامه کتابپلورونکي چاپ کړ. د لیکوال نوم ورباندې نه و. څرنګه چې د ځانوژنې تبلیغ پکې شوی و، نو سیمه‌ییزو چارواکو بندیز پرې ولګاوه. خو دې بندیز دغه کتاب لا ډېر مشهور کړ. وروسته پوه شول چې د حقوقو یوه زلمي ځانګوال دکتور *ګوېټه* چې د *فرانکفورت* اوسېدونکی او پینځه‌ویشت کلن دی، لیکلی.

په ۱۷۷۴ز کې پاریس د متمدنې نړۍ پلازمېنه وه. د *ولتېر* او *روسو* د ژوند وروستي څلور کاله ژوند پاتې. *پینځه‌لسم لویي* په ناروغۍ مړ شوی؛ خو د پاریس خلک په بحثونو، لیکلو، لوستلو، ویلو او خیالپردازۍ کې ډوب دي. د یوه آلماني مسافر د سترګو لیدلی حال او خاطره ده چې: ټول خلک، که په بګۍ کې ناست دي، که ګرځي راګرځي، که په تیاتر کې دي، که د تیاتر د پردو څنډ دی، که په کفتریا کې دي، که حمام کوي، پر کتاب لوستلو بوخت دي! آن نوکران او ټیټ‌پوړي هم چې د بګیو شاته ولاړ دي، لګیا دي لوست کوي. ګاډۍ‌چلوونکي هم چې په مخکنیو څوکیو کې ناست دي، په لوست بوخت دي! سرتېري هم د پهرې په مهال پر کتاب لوستلو بوخت دي! او دولتي ماموران هم چې د خپل کاري مېز شاته کېني، په لوست پیل وکړي...! ټول، له وزیره تر موچي د کتاب او لوست تبې نیولي. د هغه څه دموندلو په لټه کې دي چې د هغه وخت فیلسوفانو یې پر دومره ستاینه خوله پرانیستې ده! د عقل دوران دی، خو ایمان او منطق وبله ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر خپل ځای پوخلا دي. په فرانسه کې ټولې ټولنيزې طبقې، نوي افکار لولي او بحثونه کوي. د سياست، عقل او ميل/لېوالتيا په اړه فلسفي غږېږي. که نوی خبر ونه‌مومي، جوړوي يې او آوازې خپروي. مطبعې پټ کارونه کوي، ادبي ژورنالېزم غوړېږي او د ورځې د باب په توگه د ډېرو خلکو پر زړه منگولې لگوي. د (Mercure) ورځپاڼه هره ورځ پينځه‌لس زره نسخې خپرېږي. روسو *مېلکيور بارون گريم* ته چې د Correspondence literature مسؤول مدير دی، تور او شين کېږي. د *اعترافات* کتاب يې چاپ شوی دی او د *خيالځغلونه* کتاب پايته رسوي. په ټوله اروپا کې يې نوم خپور دی، خو په پاريس کې نومورکی دی . روسو خو له هر چا سره خوړلي. لندن-پاريس او پاريس-لندن دواړه د ډېرو عالي فکرونو او الهامونو د تبادلې ځلورلارې وې، چې هاله يوازې يکې يوه اروپايي ټولنه وه او بس. خو آلمان ورځ په ورځ په زوال و. ځکه آلماني ادبيات نه وو، په آلمان کې لږ تر لږه شل محلي ژبې ويل کېدلې؛ نه يې گرامر لاره، نه يې دايرة المعارف او نه قاموس. په ۲۷۱ مېليونه آلمانيانو کې تر يو لک کم په لاتين پوهېږي او پاتې نور آن د لوست او ليک ځواک نه لري. نو په همداسې وخت کې چې پاچا او فيلسوف په آلماني کې شاعرانه، مينه‌ناک او ډېر رومانتيک ادبيات په نشت بولي او ناممکن يې گڼي، په ۱۷۷۴ کې «د ځوان وېرتېر دردونه» يوه غوغا جوړه کړي او د اثر ښکلا يې لومړی مقام وگټي او سمدواره د فرانسوي او انگرېزي ادبياتو په منځ کې ځان ته ځای نيسي او په آلماني کې د «Vertrerinus»تبه رامنځته کوي. زلميان د وېرتېر غوندې جامې اغوندي (شين آسماني پتلون، زېړ جېلک، خاورينه او گرده خولۍ). ښځې هم د شارلوټې په دود گرځي (سپين خت، گلابي/مخ رنگه دسمالونه پر ټټر را خپاره کړي). پر ببوزو (لاسي بادپکې)، د مېوو او اوبو پر جگونو، د نصوارو پر ډبيو د وېرتېر د غمجنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې بېلابېلې برخې کاږي. یا*لوت* (شارلوته) ښيي چې د وېرتېر پر قبر ګلان شیندي... د *وېرتېر عطر* په نامه نوي عطر بازار ته راووځي. په پارکونو کې د مجنون ونې کېنوي، تر سایبانونو لاندې «د وېرتېر د ایرو لوښی» په نامه منګی ږدي، چې ظاهراً د بېچاره وېرتېر ایرې پکې دي. په محلي جشنونو، اونیزو بازارونو کې لاس‌پلورونکي داسې غږېږي «ښه واورئ، ښاغلیو، او تاسو مهرباني مېرمنې! د بېچاره وېرتېر کیسه، چې په خپل لاس یې خپله هستي پایته ورسوله...!

بده خو یې دا چې زلمي «د وېرتېر په دود» پر ځانوژنه لاس پورې کوي. مېرمن *دواستل* لیکي چې «وېرتېر د دې لامل شو چې تر ټولو زیاتې ځانوژنې وشي، دکومو ځانوژنو چې وېرتېر لامل شو، آن د نړۍ تر ګردو ګلالی ښځې هم پرې بریالۍ نه‌شوې!» روحانیونو پر دې کتاب بندیز ولګاوه چې ځانوژنه یې د شیطاني عمل په توګه سپېڅلی عشق، سوز او ګداز معرفي کړې ده. خو فیلسوفانو یې پر خلاف دفاع کوله. آن پر چیني لوښو هم د وېرتېر او لولوت د مینې عکسونه لیدل کېدل.په یوه نیمه پېړۍ کې د دې کتاب یوولس ژباړې فرانسوي ته شوې دي؛ مګر په فرانسوي کې یې دومره هرکلی ونه‌شو او دا کتاب یې ستومانوونکی وباله چې په ټوله کیسه کې تبجن، اضطرابجن او ناکراره حالت موجود دی... فرانسویانو خارق‌العاده پېښه پکې ونه‌موندله او د وینا ژبه یې هم بورژوامأبانه وه. په ۱۸۰۴ کې «مرکوردو فرانس» مجله لیکي چې: ګوېټه د ښښلو نه دی! په رښتیا چې د دې کتاب په لیکلو کې یې موخې یو مخ غیراخلاقي ماهیت لاره . خو *ناپلیون*[۱] ګوېټه ته په خپله خوله اقرار کوي چې وېرتېر یې شپږ اووه واره ویلی دی او ټکي په ټکي پرې پوهېده. وېرتېر د ډېر کتابونو د لیکلو الهام او لامل شو او هم یې پر ډېرو

[۱] - ناپلیون بوناپارت (د آلمان د هغه وخت لوی واکمن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابونو اغېزه شته. د *وېرتېرېزم‌تبه* یو ځل ډېره تېزه شي، بیا پخه، خو یو ځل بیا چټکه شي.

ګوېټه په اروپا کې تر ډېره یوازې د وېرتېر یاد لیکوال پېژندل کېده او دې کار د ګوېټه روح ملال کړی و او چاودېده. یوازې د وېرتېر نوم به د دې لامل شو چې ګوېټه فرار تر قراره غوره وبولي. کوم انګرېز تعقیب کړی و او وېرتېر سمدستي دا شعر ورته لیکلی و:

ځومره مې په وارو وارو پر هغو لېونیو مخونو لعنت ونه‌وایه!

کومو لیکنو چې د زلمیتوب دردونه په ټول عالم کې تیت کړل.

وګنه، که وېرتېر مې ورور وای، اوس به مې وژلی و!

ځکه چې غڃ اخیستونکي روح به یې هم، دغسې نه ځورولم.

د وېرتېر تر خپرېدو څلور کاله وروسته ګوېټه مېرمن *دي شتاین* ته لیکي: «د وېرتېر غوندې د بل داستان وس دې خدای نه راکوي!» ګوېټه د وېرتېر په نورو چاپونو کې په لومړني اصل کې بدلونونه راوستل چې سم شي. په یوه یادښت کې لیکي: «د هغې ښځې غوندې چې غواړي ماشوم بېرته خپلې ګېډې ته ننباسي!» اوس یې هم خلک تر وروستنیو چاپونو لومړنی غوره بولي. ګوېټه وایي چې هر شور، انرژي په زلمیتوب کې وي. ځکه ما یو ځل وېرتېر وپنځاوه او د میني ترانې مې وویلې او همدا یو ځل و، دوه نه! دغه الهي رڼا چې یو خارق‌العاده او بېساري څه راپنځوي، د زلمیتو په پړاو پورې او هم د زلمیتوب د شپو ورځو په توښه، ځکه، تجربه او خوارۍ پورې تړلې دی.

ممکن دا د نړۍ تر ټولو لومړنی ناول دی چې په اړه یې دومره شواهد او بیوګرافۍ شته. ګوېټه په تاند زلمیتوب کې د لایپزیګ پوهنتون د حقوق څانګه غوره کړه، بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتسبورگ ښار ته ولاړ، په پای کې یې په زرو ستونزو سربېره په حقوقو کې دکتورا وکړه. د فرانسې په *آلزېس* ښار کې د *فرېدرېک ُبرَیون* پروټېستانټ کشیش د زرزري زلفو ځښتنې لور باندې مین شو او له زړه ځخه وربانديې گرانه وه. دوه اړخیزې او ډېرې کلکې مینې وبله تړلي وو. خو یوه ورځ گوېټه بې له کوم مخکني خبر او وضاحته د تل لپاره له هغه ځایه ولاړ، خو نجلۍ پر دې ناخبره او ناځاپي تگ وکړېدله او هېڅ روغه نه‌شوه. وېرتېر د ۱۷۷۲ په مې میاشت کې د خپل پلار په خوله د *وېټزلا*ر ښار ته ولاړ او یوازې یې وکالت زده و. په همدې کوچني او ډېر لرغوني ښار کې د *بوف* په نامه یو قاضي اوسېده، مېرمنه یې د شاوخوا پرله‌پسې پینځه‌لسو بچیانو په راوړلو سره د کمزورۍ له امله مړه شوې وه، چې لا یې ۱۲ بچیان ژوندي وو. دویمه لور یې *شارلوت* نومېده چې په *لوت* یادېده. ۱۹ کلنه وه او دغو ورونو او خویندو ته یې د مور غوندې وه. وېرتېر په همدې ځای کې د ایالتي مالونو په سمبالونه بوخت شو. د جون په نهمه د گوېټه مشرې ترور دې ښار ته د ده د راتگ په ویاړ په *ولپېرتزهاوزن* کې په کور کې د ښکار یوه مېلمستیا جوړه کړه، ۲۵ کسو پکې گډون کړی و چې ټول په آسونو او بگیو کې ورغلل او په بل سبا ترې خپلو کورونو ته ستانه شول. په دې محفل کې گوېټه له یوې پېغلې سره نځېږي چې همدا *لوت* ده. له زلمي ځخه د دې پېغلې ښکلا، لطافت، ساده‌گي، روحي تعادل او اخلاقي روغتیا زړه وړي. په بله ورځ بیا کومه موکه وگوري چې لیدو ته یې ورشي. ژر د دې کور ورځنی مېلمه وگرځي. د اگېسټ په ۱۳مه له دې پېغلې یوه بوسه اخلي. هلته بل کس د گېستنېر په نوم دی، غواړي له لوت سره کوژدن شي او واده یې کړي. دوی اووه کاله کېږي وبله پېژني، دی پر لوت کلک مین وي، خو دکتور گوېټه ته له زړه درناوی لري او هرکلی یې کوي. گېستنېر د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «نن شپه لوت په خپله خوله راته وویل چې گوېټه ښکل کړې ده. لږ سره تریخ شوو، خو په سبا یې هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپل حال شول... په ۱۴مه نېټه ګوېټه بیا راغی او سور چلن ورسره وشو. تر نیمې شپې په کوڅو کې پلي وګرځېدو. عجیبې غریبې کیسې مو وکړې، ځکه داسې ښکارېده چې ګوېټه په عجیب خُلق او خوی کې لاهو دی. ډېر غمجن ښکارېده. په ذهن کې یې عجیب او غریب تصورات راتلل، چې په پای کې یې د هېښتیا له زیاتوالي دواړه په خندا شوو. په ۱۶مه نېټه لوت له ګوېټه سره وغږېدله او ورته ویې ویل چې له دې څخه له ملګرتیا پورته د بل څه تمه دې نه کوي. د ګوېټه رنګ والوت او ډېر غمجن شو... د شپې مو یو ځای لوبیا پاکه کړه.

په پای کې د ګوېټه یو ګران او زلمی ملګری *مېرک* ګوېټه له دې لومې راوباسي، خو څوک نه پوهېږي چې هغه به څه چل کړی وي، چې ګوېټه د غم له دې کوټې راوباسي، خو ګومان کېږي چې د لوت د یوې ګاونډۍ پر ستاینه یې خوله ورته پرانیستې وه. بیا یې وویل چې د ګوېټه درې میاشتنۍ استوګنه په هغه ښار کې پایته رانیژدې کېږي او څرنګه یې چې ټول ملګري او خپلوان په *فرانکفورت* او *دارمشتات* کې ورته په تمه دي، د *سوفي وون لروش* وتلې ښکلې او هوښیارې لیکوالې کره ګوېټه درې اونۍ نور هم پاتې شو.

په پای کې د سپټمبر په لسمه د شپې د شارلوټې، ګېستنېر او ګوېټه ترمنځ (ممکن دارالحیات ته د روح د بېرته تګ په اړه) عجیب بحث وشو او ګېستنېر په خپله د خاطرو کتابچه کې ولیکه او دا یې پرېکړه کړې وه چې په دوی کې هر یو ژر له دنیا ولاړ شي، پاتې‌شویو ته د ځان خبر ورکړي. دی وایي چې ګوېټه هماغسې ډېر ناهیلی او نارامه دی.

د سپټمبر په یوولسم سهار ګېستنېر ته د ګوېټه لیک راځي او وایي چې «دا یاداشت د لوت تر ګوتو وررسوه! دې بحث مې وجود سره شیرلی دی... اوس تاسې ته یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوه خبره کولای شم چې خدای مو مل شه! زه اوس یوازې یم، سبا به دلته نه یم. آه بېچاره سر مې!...» بیا یې لوت ته لیکلي وو: «هو، هیله‌من یم چې بیا راستون شم. خو کله...؟ یوازې خدای پوهېږي. لوت، هاله دې چې خبرې کولې، پوهېږې پر زړه مې څه تېرېدل... یوازې دا خبره حقیقت ده، دا وروستنی وار دی اوس یوازې یم، او مخه مې خلاصه ده چې وژاړم، او تاسې پر خپل ځای نېکمرغه پرېږدم. نور به هېڅکله ستاسې له زړه ونه‌وځم...» دویم یادښت یې داسې و: «لوتې، موزې او پیتاوې مې تړلې دي. ورځ رابرسېره کېږه. لا یو پاو وخت نور هم پاتې دی... بیا به ولاړ شم... خدای دې مل شه! زر ځله دې خدای مل شه!»

دا جوته نه ده چې دی له زړه څخه پر لوت مین و که نه، لکه په لایپزیګ کې یې هم چې لیکلي وو: «پر مینه مین و او بس...» نو له هغه ښاره راغی او مېرمن *دولروش* ته وروروسپد چې سترګې یې تورې دي. (د کیسې د شارلوتې به هم تورې سترګې وې، خو د رښتیانی شارلوتې سترګې شنې وې...» د *راین* سیند پر غاړه به ګرځېدل او ګوېټه به هرکله نقاشي کولې او پر زیاتو طرحو به بوخت شو. ګوېټه د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «ژر مې د کور مشرې لور ته په زړه کې د مینې ځانګړی راښکون حس کړ. په رښتیا ډېر خوږ او په زړه‌پورې احساس دی چې سړی د نوې مینې په هیجانونو کې ولوېږي. په داسې حال کې چې د زړې مینې ولې دې په زړه کې لا وچې شوې نه وي... دا بېخي هغه لمرپرېواته دي چې انسان یې ننداره کوي او ورسره جوخته د آسمان په بله څنډه کې یې د میاشتې راختل سترګې ورواړوي! د دې دوو ستوریو د وخت لیدو مې زړه دوه چنده ورپسې کیښ...»

دلته د هغه زلمي د ناهیلو څرک نشته چې څه وخت یې د ځانوژنې هوډ کړی و. څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځې وروسته ګوېټه خپل پلرني کور ته رسېږي. د سېپټمبر په پای کې يې ګېستنېر ليدو ته راشي. شارلوته دا وخت له کسېتنېر سره رسمي کوژدنه وي. په سوغات کې شارلوتې ګوېټه ته هغه مخپوټی رالېږلی وي چې له ګوېټه سره يې په لومړۍ ليدنه کې پر کميس پاس پر ټټر اچولی و. وېرتېر او ګېستنېر بس يوازې د شارلوتې خبرې کوي.

په همدې وخت (د اکتوبر په ۳۰مه) کې د خپل ملګري *کارل وېلهېلم زېروزالم* د ځانوژنې ليک ورته راشي. دی د يوه قاضي پر وفاداره مېرمن هېږد مين شوی وي. له ګېستنېر څخه يې په امانت توپانچه وړې وي او ځان يې پر سر پرې ويشتلی وي. له اوو کلونو راهيسې ګوېټه له وېلهېلم سره پېژندل او ډېرې کمې خبرې به يې ورسره کولې خو ګوېټه ورباندې پوهېده چې مين دی او ګوېټه له هغه څخه يو کتاب د مطالعې لپاره امانت وړی و چې تر ابده به د دې بېچاره زلمي ياد ورسره پاتې وي» ګوېټه يې له ګېستنېر څخه دوسيه وغواړي او په ناول ([وېرتېر]) کې يې څو ځايه جزيات ترې رااخيستي دي.

د ۱۷۷۴ په جون کې ګوېټه بېرته فرانکفورت ته ستنېږي. له مکس (مکس مېلين) سره بيا ګوري. هغې په دې موده کې له يوه ايټاليايي الاصل سوداګر (برنتانو) سره چې عمر خوړلی دی، واده کړی وي چې آن له پخوانۍ مېرمنې يې هم پينځه بچيان وي. د برنتانو نوم بيا په آلماني ادبياتو کې ډېر ياد وي. ګوېټه خپل ملګري ته په لېک کې ليکي: «مَکس لا هم هغه پرېښته ده چې په خپلو ساده او ډېرو ښکلو صفتونو سره ټول زړونه ځان ته ورکاږي. کوم احساس چې زما په زړه کې ورته پروت دی او هېڅکله به يې له مېړه سره د رخې او حسادت پلمه نه‌شي. همدا اوس، زما د ژوند د خوشحالۍ او نېکمرغۍ لامل شوې ده! برنتانو شريف سړی دی، چې ورين تندی او ډاډمنه روحيه لري. ځيرک هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی». خو ډېر محتاط او بدبینه دی او تر ګېستنېره یې صبر کم دی او دا خوند نه ورکوي چې هغه ډولي شاعر زلمی یې تر ښکلې پېغلې مېرمنې د پټنګ غونډې راچورلي. هغه له ګوېټه غواړي چې ځان ته کوم بل څوک وګوري. ګوېټه هم ځي. بیا به انتظار وکړي: د مکس لور وتلې *بېټینا* چې له شور او احساسه ډکه ده، بیا به ځان د ګوېټه غېږې ته وروغورځوي، خو دا ځل به ګوېټه وي چې دا به له ځانه وشړي.

ګوېټه بېرته په کړاو اخته شي... له ټولو ګوښه شي. په سخت عاطفي بحران کې ولوېږي؛ له چا سره لیده کاته نه کوي، یو خېل ناکرار وي، روحي تبې نیولی وي او په دې روحي حالت کې پر لیکلو لاس پورې کړي. په څو اونیو کې (د فېبروري له پیله د مارچ تر نیمایي پورې) بې له دې چې یوه شېبه هم لیکل پرېږدي، کوم څه چې لومړی یوه ډراماتیکه غمیزه وه، په ژوند کې یې وپنځوله، یو ناول یې ترې جوړ کړ.

ګران ملګري یې په لاس لیکلې نسخه کې د بدلونونو له راوستلو څخه راوګرځاوه. ده هم په لایپزیګ کې یوې چاپخونې ته نبغ په نبغه ورولېږل او د دې کتاب د خپراوي پازه یې د *ویګانډ* په نامه یوه ملګري ته وروسپارله. چې کتاب چاپ شي، ګوېټه د ګېستنېر مېرمنې ته په دې مضمون لیک سره هغه کتاب ورولېږي: «د هغه چا سره مینې ته دوام ورکړئ چې ژوندی دی او چا چې له دې دنیا خدای‌پاماني واخیسته، د هغه درناوی وکړئ...» خو ورسره جوخت شارلوټې ته په خطاب یو بل یادښت هم ورلېږي: «لوت، نه پوهېږې چې دا کتاب څومره راباندې ګران دی...! ډاډمن یم چې د لوستلو پر مهال به یې ته هم هغه احساس وڅکې او دې خبرې ته به دې ورپام شي. دا نسخه بېخي د هغې نسخې غونډې ډېر ارزښت راته لري چې په ټوله دنیا کې همدا یکې یوه وي! دا نسخه ستا نسخه ده! هغه مې په بوسو پټه کړه او بیا مې په هغه صندوق کې چې خوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې يې قلف کړې ده، اېښې ده، چې هېڅوک لاس ورباندې ونه‌لګولای شي! آه، شارلوټې! زړه مې ډېر غواړي چې تاسې هر يو مو دا کيسه ځانته ځانته او د خپل ځان لپاره ووايئ: ته يې هم يوازې او ګېستنېر يې هم او تاسې هر يو يې! بيا د کتاب په پای کې لنډ ياداشت راته راولېږئ. لوټ! خدای دې مل شه! آه، لوټ...!»

خو ګېستنېر چې کرکټر يې په کيسه کې راغلی دی، نه خوشحالېږي! هغه سخت نارامېږي، هغه په دا چې کوم شخصيت چې دی په ټولنه کې لري او کوم مېړه چې له شارلوټې سره دی، ټولو ته ښودل کېږي او کومه کنجکاوي او شرارت چې ټول خلک ورته ښيي، د زغم نه وي. خلک يو په بل پسې شخصي پوښتنې ترې کوي او يوه شېبه يې هم په روغ زړه نه پرېږدي...

ګوېټه ګېستنېر ته ليکي چې تر هغو چې مو د کيسې پر پای ځان نه وي پوه کړی او د وېرتېر پر احساس پوه شوي نه يئ، بيا ليک مه راته ليکئ، خو دربغی چې ما يو ځل ځان ستا غېږې ته درغورځولی او د شارلوټې پښو ته لوېدلی وای، بيا دا هر څه درته په آسانۍ توضيح کېدل. شارلوټې ته ووايه چې نوم يې د زرګونو مينانو په خوله په اخلاص او تبجن درناوي او ارادت بيان شوی دی او دا چاره مو هغه ډېرې ستونزې په آسانۍ درڅخه تويولای شي چې دې کيسې درته رامنځته کړې دي!».

په پای کې د ګېستنېر يوه ملګري چې په فصيحه فرانسوۍ يې ليکل کول، ليکلي دي: «په رښتيا چې د داسې ملګري لرل خطرناک دي، چې ليکوال وي...» او په دې توګه هرڅه بېرته ساړه شول. د ګوېټه او ګېستنېر د کورنۍ ترمنځ اړيکې کمې او بېخي کمې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واده په نېکمرغه ۲۷ کلن ژوند کې د لوت څلور لونې او اته زامن وشول. چې گېستنېر ومړ، شارلوتې د گوېټه سلاکار (وون) ته لیک ولیکه چې د دې زوی ته د فرانکفورت په ښار کې زیاته آسانتیا جوړه کړي چې د طب په څانگه کې زده‌کړې وکړي. گوېټه او لوت تر ۱۸۱۶ز پورې یو بل ونه‌لیدل. په همدې کال گوېټه اووه شپېته او شارلوته دري شپېته کلنه وه. د جالبو لیدو پر کیسه یې *توماس من* ناول لیکلی... په دې توگه، کله کله ادبیات له ادبیاتو تغذیه کېږي... په ۱۸۰۵ کې د وېرتېر پر سبک فرانسوي لیکوال *برتلېمي فروبېرویل* یو ناول ولیکه. ده په یوه لیک کې په ۱۸۱۶ کې *زېتېر* ته ولیکل چې یوازېنی شی چې د پېښو د عجیبو غریبو شرایطو له منگولو مې خلاصوي، تخیل مې دی. ده به هر وخت ویل چې تر وېرتېره یې زیات ژوند کړی دی.

په ۱۸۲۴ کې *اېکېر مَن* ته لیکلي: «دا کتاب مې تر خپرېدو وروسته تر اوسه یو ځل لوستلی دی او ډېره خواري مې وکړه چې بیا یې له سره ونه وایم. په رښتیا چې د چاودېدونکو وسایلو غوندې ډېر خطرناک دی. د دې کتاب لوستل درد راکوي او ځان خورم؛ تل مې ډاروي چې هماغه ناوغحالۍ ته بیرته ور ونه لوېږم... هغه حالت چې له امله یې دا کتاب جوړ او دنیا ته راغی».

وېرتېر په بل لیک کې اېکېرمن ته لیکي: «د وېرتېر پېر د هر انسان په شخصي تاریخ پورې اړه لرلای شي. څوک چې د آزادۍ ذاتي حس ولري او ځان د ډول ډول سختو، تاریخ‌تېرو او زړو ټولنیزو او دنیایي محدودیتونو او قراردادونو په منگولو کې ویني.

هغه موجود چې مجبور دی، ځان له دې شرایطو سره سم کړي. په ټول دوران او هر وخت کې هر انسان ته هغه نیکمرغي چې له انسانه یې دریغولې، کوم عمل چې انسان پای‌ته نه دی رسولی، کومې غوښتنې چې هېڅکله ترسره شوې نه دي، مخې ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د خواشينۍ ځای دی چې په موږ کې هر يوه لږ تر لږه په خپل ژوند کې يو ځل داسې دوره نه ده تېره کړې چې موږ ووينو د ويرتېر کيسه کټ مټ زموږ د ځانګړي روحي او زړني حالت لپاره ليکل شوې وه. د ويرتېر کيسه يوازې د ده پر مينه‌يي حال ليکل شوې. ده هر زلمي يا تاند زلمي ته چې له دغسې مينه‌يي بحران سره مخ شوی او لاس يې ورباندې رسېدلی نه دی، لاندې جملې ليکلې دي: «بشري شهکار؛ بقا او پايښت دی!» ممکن، ده چې خپل ويرتېر ته کتلي او فکر يې پکې کړی، نو په مرسته يې پر خپله بقا بريالی شو او خپله هستي يې نابوده نه کړه.

د نړۍ په کچه دغه د آلماني ژبې لومړنی ادبي اثر ګڼل کېږي. په دې ناول کې د شخصي کيسې اړول پر يوه نړيوال ادبي اثر، د ناول‌ليکنې د فن او دود پرمختګ، پر وخت او پرځای د طبيعت توصيف او طبيعي منظرې کتلای شو. د رومانتېزم تر ادبي پېر مخکې حساسيت پکې په ښکلي ډول ښرګند شوی. د يوه روانشناند طبيب په توګه د يوه زلمي د ذهني پوختيا پر بحران پوهېدای شو او دا چې ښرنګه له تاندې زلما تر پوخوالي په سختۍ تېر شوي دي چې د ويرتېر غوندې خلک په دې لېږد کې مات شوي او د ګوېټه غوندې شخصيت ته لوی برياليتوب و.

ګوېټه د لباس له بدلولو، لوبو، تفريح او ادبي ساعتېريو ډېر خوند اخيست. له کلمو سره لوبې، جالبې شوخۍ، خندوونکې نندارې ډېر خوند ورکاوه. د ژوند تر پايه يې دا هڅه کول چې له لوستونکي سره جالبه لوبه وکړي. ګوېټه له لوستونکي غوارې چې د خيال په ډاګ کې ورسره وګرځي. کوم لوستونکي يې چې ادبي ظرافتونه درک کولای نه‌شي، ګوېټه د اولمپياد د خدای غوندې ورته ښرګندېږي: ډېر دقيق، شريف، دروند، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان او دبدبې ځښتن... خو ځیرک لوستونکی یې د باطني فکر تـــل ته ورکوزېږي، له مخه یې پلو ایسته کوي او په ټوکمار سترګګ بلنه وکوي چې په ګوښه یوازېتوب او تیاره کې ورپسې شي او په پای کې ورته ووایي: «هو... بالکل دې زما روحیه ښه درک کړې ده.

که څه هم ټوکې او طنز [د ګوېټه] [...] په آثارو کې ډېر دي او تر وېرتېر وروسته یې پینځه نور خندني آثار خپاره کړي، خو د وېرتېر د لیکلو پر مهال یې روح په عذاب و، له مرګ او ژوند سره یې ډغرې وهلې او دا خبره هم له پامه غورځولای نه‌شو چې ګوېټه په رېښتیا غوښتل جدي او مینه‌یي ډېر غمجن اثر ترې پاتې شي.

فرانسویانو یې چې د ناول په اړه خپل نظر څرګند نه‌کړ او [اثر] یې خوښ نه کړ، ګوېټه وویل چې داسې تمه مې له فرانسوي نژاده نه وه، بلکې دوی باید ظرافتونه موندلي وای، زما د کیسې تل ته ورکوز شوي وای او د لیکوال ژور فکر او نیت یې موندلی وای؛ دوی لکه چې وېرتېري تبې نیولي دي؟

ګوېټه چې ایټالیې ته ولاړ، هر ځای یې دا لاتیني شعار و:

“spernere mundum – Spernere Neminem”

“Spernere seispum – Sperenere se sperni”

(پر هرڅه تمسخر - د هېڅ موجود نه‌تمسخر

پر ځان باندې تمسخر - دا واقعیت تمسخرول دي چې انسان تمسخر شوی دی).

انسان باید هېڅکله نه د خپلې شاوخوا څیزونه، نه خپل انانیت جدي وګڼي، او پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چې پر هر هغه څه چې وشي، سربېره باید ځان خپگان ته په لاس ورنه‌کړو، او تل باید پر هر څه ځان بوخت کړو چې په پای کې مو ژغورنه او کامیابي په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

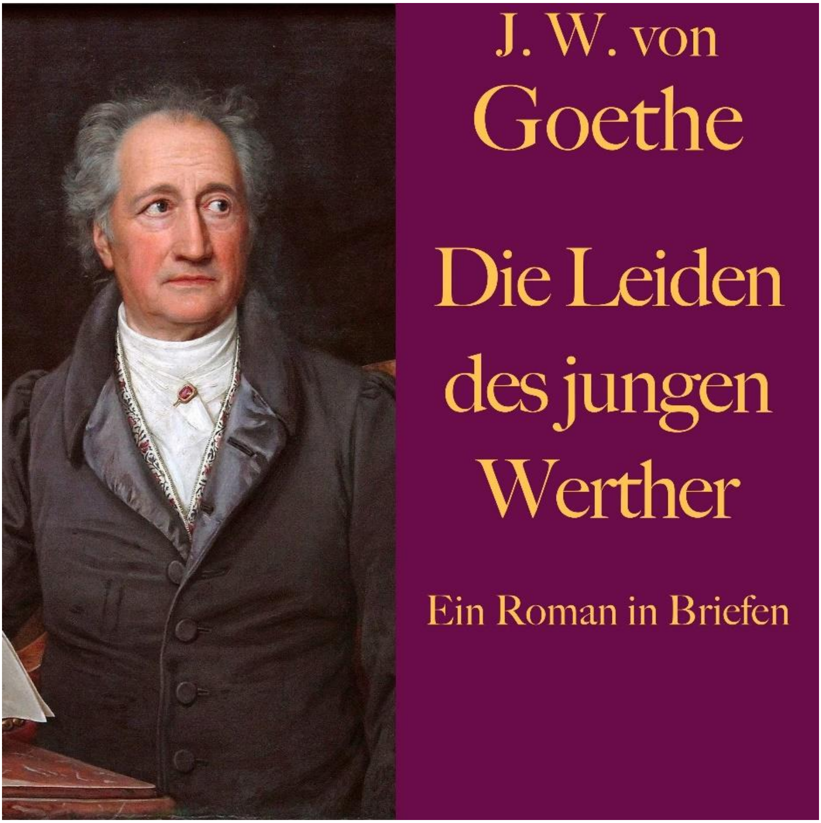

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library